

К 61/3-89 Н

120000337849

ЧЕРВЕНИЯТ
КРЪСТ В
РУСЕНСКИ
ОКРЪГ

Книгата трябва да се върне не по-късно от посочения тук срок.

Датум: (за исцки масови брђавлени)

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ ОКРЪЖЕН КОМИТЕТ

Никола Зоров, Светослав Минчев, Мишел Тедески

ЧЕРВЕНИЯТ КРЪСТ В РУСЕНСКИ ОКРЪГ

/ИСТОРИЯ, РАЗВИТИЕ, ДЕЙНОСТ/

**Русе
1979**

614.88

113539

61

№ 3-8971

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000337849

ОБЛАСТНА БИБЛИОТЕКА - БУРСА
Max. № 337849

Под редакцията на
Георги Пайчев
д-р Васил Топузов, кми

Въпросите на здравето и лекуването на болните в нашата страна по време на османското иго стоят пред българската интелигенция и възрожденските дейци особено остро в средата на XIX век. По това време много български младежи биват изпращани или заминават да получат медицинско образование главно в Русия и Румъния, а по-късно — във Висшата военно-медицинска школа в Цариград. Мнозина от завършилите медицинското си образование се завръщат в България и стават лекари и фелдшери или се отдават на частна практика.

Заедно с изграждането на градските медицински служби се замисля и създаването на болнични заведения, които са дело изключително на българските общини.

До началото на Руско-турската освободителна война (1877 г.) в пределите на българските земи са открити 8 военни болници и няколко граждански. Първата турска военна болница е открита през 1837 г. в Шумен. Последват я тези във Видин, Белоградчик, Кула, Сливен, Пловдив, Варна и Силистра. Първите граждански болници по нашите земи са открити през 1865 г. в Русе и Плевен. На следващата година се открива болница с 25 легла в Хаджиоглу—Пазарджик (днешния Толбухин). Следва болницата „Парашикева Николау“ във Варна и тази във В. Търново, която просъществува само няколко години и в навечерието на Освободителната война е закрыта. Други известни болници са католическата в Пловдив и една частна във Варна.

Безспорно болничните заведения са по-висша форма на здравеопазване.

Русе е едно от първите места в нашата страна, където се замисля и създава дружество на Червения кръст. Няколко са предпоставките за това.

В града живеят и работят много чужденци, които са запознати с идеите и дейността на Червения кръст. Лекарите-чужденци също спомогат да се запознае голямата русенска интелигенция и будните граждани с тази организация.

Най-важната предпоставка е дейността на санитарната мисия на Руското дружество Червен кръст по време на Освободителната руско-турска война и нейните дейци, които работят в русенския район, главно в гр. Бяла. Тук задълго се задържа и патриархът на червенокръстското движение в света и в Русия — академик Н. И. Пирогов.

Проследявайки историята на Габровското благотворително дружество Червен кръст, се срещаме с няколко публикации от 1882 г. в един от най-авторитетните вестници след освобождението „Славянин“, който се издава в Русе. По страниците на вестника се печатат статии за значението и дейността на Червения кръст, отправят се призови и апели за създаване на червенокръстски дружества в страната.

Не разполагаме с точни данни за червенокръстното дружество в Русе, но знаем, че такова е имало. Това е закономерно, тъй като Русе е стар културен и обществен център още от османско изго. Неговата интелигенция и гражданите му са будни, активни и инициативни. Като се има предвид и особено положението на града като врата на страната ни към Европа, там бързо се възприемат новите идеи и начинания. Близостта и постоянната връзка с Румъния още повече усилва това.

Не трябва да се забравя, че изследователите върху историята на медицината и на Червения кръст у нас започнаха много късно да издирват документи и материали по историята на червенокръстката организация. Годишните са покрили със забвение много факти и моменти от създаването и дейността на Червения кръст не само в Русе, но и в цялата страна. Това именно ни кара да мислим, че дружество в Русе има и преди 1885 г.

Разглеждайки дейността на русенската червенокръстка организация през нейното развитие — като дружество, клон, градски съвет, околийски съвет и окръжен комитет, трябва да отбележим, че тя неизменно е в първите редици на Българския Червен кръст. Организацията е мощна — с много членове, със солидна финансова и материална база. В нейните редици работят изтъкнати русенски общественици и лекари, които ръководят умело дейността ѝ. Те са инициативни, предприемчиви, издигат ролята и значението на организацията.

Каква похвална дейност развиват в годините на фашизма и капитализма! Събират много материални средства от учреждения, организации и отделни богати хора от града и умело ги използват, като помагат на болни и нуждаещи се, изграждат лечебни заведения, отпускат стипендии за обучение на така необходимите милосърдни сестри.

В годините на строителството на социалистическото общество в нашата страна, учейки се от опита на Съветския Червен кръст и Червен полумесец, русенската червенокръстка организация става организация на трудещите се и пак е в челните редици на Българския Червен кръст със своите дела и нови инициативи.

Историята и развитието на Червения кръст в Русе, в Русенска околия и в Русенски окръг е история на една от най-дейните и авторитетни организации в страната, с голям принос в здравеопазването и общественото развитие. Тя разполага с широк червенокръстски сани-

тарен актив, който подпомага решаването на много профилактични и здравеопазни проблеми.

Преустрои своята дейност след 9 септември 1944 г., русенската червенокръстка организация тръгна по истински верния път на Съветския Червен кръст и Червен полумесец, като се превърна в помощник на Българската комунистическа партия за възпитанието на трудещите се в окръга в дух на социалистическия хуманизъм, патриотизъм и пролетарски интернационализъм.

Започнаха годините на упорит труд за здравното възпитание на трудещите се и подрастващите, за изграждането на широк червенокръстки санитарен актив, на санитарни дружини и санитарни постове, на стройна водноспасителна служба.

Русенската червенокръстка организация стана истинска обществена опора на здравеопазването в окръга. Създаде тесни връзки и взаимодействия със здравните органи, установи тесен контакт с другите масови организации. Днес русенската червенокръстка организация е реален обществен фактор в окръга със своя принос в различните области на обществения и държавния живот.

Тази книга си поставя скромната задача да запознае многохилядния червенокръстки актив в окръга, червенокръстките дейци в страната и всички трудещи се с историята, задачите, целите и дейността на Българския Червен кръст в Русе и окръга. Авторите ѝ са положили голям труд в изследователска работа, проверили са много архивни материали в Централния държавен исторически архив, Окръжния исторически архив в Русе, в историческия архив на гр. Бяла. Ползували са широка историческа и червенокръстка литература в Народната библиотека „Кирил и Методий“ в София, окръжната библиотека в Русе. Издирени са неизвестни досега моменти от историята и дейността на организацията.

Книгата е аргументирана и богато илюстрирана. Тя ще разкаже на хилядите червенокръстки активисти за народополезния и хуманен път на една организация, която вече близо сто години е на своя пост и отдава всичките си сили и възможности за здравето и благополучието на трудещите се и подрастващите от Русенски окръг.

МАЛКО ЗА ИСТОРИЯТА И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО НА РУСЕ

По археологически и исторически данни може да се установи, че Русе е основан преди хиляди години. В източната част на сегашния град, върху висок и десен бряг на река Дунав, която и днес тече по същите места, нашите далечни прадеди са изградили своето селище.

Минали много години. Тук дошли римляните. Те издигнали крепост, построили пристанище. Селището било наречено „Сексагинта приста“ — Пристанище на шестдесетте кораба, тъй като каменните клетки на пристанището побирали шестдесет кораба. По-късно градът получил името Русе. През вековете той бил нападан и завоюван, ограбван и опожаряван от варвари и хуни, от готи и славяни, от печенеги и татари, докато паднал под османско робство за цели 500 години.

С течение на годините Русе нараснал много. Той станал център на цялата Дунавска област от Белград до Тулча. Отличното му географско разположение и близостта на водната артерия му придавали важно икономическо значение.

Ще споменем, че Русе се намира в Североизточна България, на десния бряг на Дунав, на 495,6 километра от устието на реката. Градът е на около 46 метра средна височина над морското равнище.

През 1865 г. Русе има 23,000 жители. През 1880 г. те стават 26,000, през 1900 — 31,000, през 1910 — 38,000, през 1926 г. — 46,000.

Непосилното и жестоко робство ражда противодействие, което постепенно добива все по-големи размери и прераства в борба за църковна, а след това и за национална свобода. Всъщност русенци решават своя църковен въпрос още през 1864 г., когато разрушават жилището на гръцкия владика Синесий, а самият него изгонват от града.

През 1871 г. се учредява русенският таен местен революционен комитет „Кубрат“, който изпълнява през даден период и работата на Централен революционен комитет за вътрешността на страната. Много революционери действуват в града както през това време, така и по-късно. Между тях можем да посочим баба Тонка Обретенова с петимата си сина и двете си дъщери, Георги Раковски, Ангел Кънчев, Тома Кърджиев, Панайот Хитов, Захари Стоянов, Любен Каравелов и още много други.

Баба Тонка

Настъпва Руско-турската война. На 20 февруари 1878 г. Русе е освободен от поробителите. На тоя ден още рано сутринта улиците на града са препълнени с народ. Към обяд влизат първите отряди на 33-та руска дивизия начело с генерал Тотлебен. Българска делегация, оглавявана от митрополит Климент (Васил Друмев) — по-късно председател на Централното ръководство на Българското дружество Червен кръст, поднася на генерала хляб и сол. Народът обиспва освободителите с цветя.

Освобождението предизвиква дълбоки изменения във всички области на живота на народа, а Русе остава важен възел в международния път към Централна Европа, икономически и културен център на новата държава.

По това време обаче изникват противоречията между западните капиталистически страни и Русия за надмощие в новоосвободена България. Управляващата у нас върхушка се ориентира към Запада и с това влиза в противоречие с народните интереси. Любовете на българите към братята — освободители не може да се примири с подобно отношение.

Към края на 1886 г. в Русе е основан таен революционен комитет, но този път не за борба против чужди поробители, а срещу българските тирани.

На 19 февруари 1887 г. народът на Русе, подкрепен от някои военни части, се вдига на бунт, който е жестоко потушен, а неговите ръководители разстреляни. Сега на мястото на разстрела се издига белокаменен паметник.

Русе може да се гордее с развитието на своята култура. Масово разпространение получава хоровото дело като най-достъпно и любимо изкуство на народа. Първият хор в града е създаден още през 1870 г., наречен „катедрален“, защото обслужва катедралната църква „Света Троица“. Църковният му характер се запазва до Освобождението, а по-късно постепенно придобива светски характер и започва да изнася концерти за гражданството.

През 1906 г. младежи-ученици от горните класове на мъжката гимназия създават тамбурашки оркестър при клуба на партията в Русе, а около две години по-късно пак там се образува и хор. Създаването на тези два, с открити левичарски тенденции, колектива в условията на капитализма и на буржоазната държава е изключително смело дело. Хорът и оркестърът изпълняват подходящи програми на партийни вечеринки, забави, конференции и при други тържествени случаи. В репертоара им са включени и руски революционни песни. Партийният хор и оркестърът просъществуват до преминаването на партията в нелегалност.

За училищно дело в Русе може да се говори от най-стари времена.

Първи учители тук са свещениците, а училища — техните къщи и църковни килии. Известно е името на свещеник Хаджи поп Драгий, обучавал децата на русенци в началото на XVII век. По-късно се създават килийните училища, а през 1820 г. в града се открива първото русенско „общо школо“, което скоро си спечелва титлата „главно“. Училището се запазва до Освобождението.

През 1866 г. в града е създадено първото читалище „Зора“, което съществува и сега, след известно прекъсване на неговата дейност. През различни времена негови членове са видни революционери и будни граждани.

Театралното дело в Русе води началото си от 1870 г. Първите театрални самодейци в града са младежите, групирани към читалище „Зора“, а първата, представена от тях пиеса, е „Ружица“, преведена от сръбски.

Първият русенски вестник, печатан и на български език, излиза на 3 март 1865 г. Това е вестник „Дунав“, отпечатван на турски и на български език. Излиза два пъти седмично и помества правителствени разпореждания, информации за живота в Русенски вилает и международни новини. Един от двамата преводачи на българските страници е Иван Чораччиев, който 20 години по-късно става председател на първото в Русе дружество Червен кръст. Вестник „Дунав“ продължава да излиза почти до Освобождението.

Старият Русе

Едновременно с него в Русе се разпространява български ръкописен вестник „Поразия“ — сатирично-хумористичен лист с карикатури. От него успяват да излезат само няколко броя. Османската власт взема мерки да бъде спрян, тъй като призовава българското население на борба против робството.

Първи разпространители на българската книга в Русе са килийните учители — свещеници. Началото е сложено в края на XVII век с преписването на няколко молитвеника. През 1840 г. в Русе са записани 94 екземпляра от книгата „Месецеслов или календар вечний...“; през 1844 г. Ангел Н. Хаджиоглу изпраща в дар на русенските училища 350 екземпляра от „Български буквар...“, издаден с неговата материална подкрепа в Москва. По-късно са преведени и други книги и учебници.

В Русе през 1864 г. е открита вилаетска печатница, първата по българските земи. Тя отпечатва канцеларски материали, учебници, брошури, църковно-славянски книги, вестници и списания. Печатницата просъществува до Освобождението, след което оцелялото от нея имущество е пренесено в София в новосъздадената тогава Държавна печатница.

Започват да се създават и първите работнически дружества и организации в града.

През 1891 г. в типографията на Спиро Гулабчев в Русе е отпечатан за пръв път на български език „Комунистически манифест“ на Карл Маркс.

Първото дружество, в което организирано се говори за социализъм, е учредено през 1893 г. под наименованието „Светлина“. В началото на 1896 г. е създадена и първата социалдемократическа група в града, която влиза в състава на Българската работническа социалдемократическа партия.

Трудещите се от Русе посрещат с възторг победата на Великата октомврийска социалистическа революция. Под нейно влияние нараства и техният революционен подем. Запалва се недоволството от войните и техните печални последици. Зачестилите в града стачки и демонстрации на работниците добиват явно антивоенен характер. На 10 юли 1919 г. в Русе е организирана политическа стачка. През този ден замира целият живот в града. Общият брой на стачките през същата година е 13. Изборите за общински съветници през декември 1919 г. са спечелени от партията и за пръв път в историята на Русе общинската власт минава в ръцете на комунистите.

През 1923 г. въпреки терора и насилията на монархофашистката диктатура русенци повеждат борба за дружба със Съветския съюз. Тогава се свикват в редица предприятия и учреждения, по улици и площади публични митинги и събрания, на които се разяснява истината за Съветския съюз, настоява се за признаването му от България.

Центърът на Русе през 30-те години

Стачки избухват през 1926, 1927 г. и по-късно.

На състояло се на 12-май 1940 г. в Русе събрание се учредява Българо-съветско дружество, което е посрещнато с много голям интерес и радост от русенци. То развива широка политическа и пропагандна дейност.

През 1941 г. са извършени много саботажки — подпалването на германските бензинови складове в Русе, прекъсването на ж. п. линията Русе—Варна и други, а през 1943 г. започват да действуват и нелегални въоръжени бойни групи. В огъня на палачите изгарят много верни народни синове и дъщери. Общо през годините на фашизма Русе дава над 3,000 политзатворници и 80 скъпи жертви.

На 8 септември 1944 г. около 9 часа преди обед Русе посреща първите съветски бойци, преминали Дунав и слезли на българския бряг при електроцентралата в града. Настъпва дългоочакваният ден!

След Девети септември в историята на нашата страна и на Русе започва нова ера на всестранно и бързо развитие в полза на народа, развитие социалистическо и комунистическо.

Бързо расте и броят на жителите в Русе. През 1946 г. те са 53,000, през 1956 — 83,000, а скоро след това стават 100 000. При преброяването през 1975 г. са получени следните резултати: преброеци в Русенски окръг — 293,073 души; в Русе — 158,578; в градовете Бяла — 10,550, Две могили — 5,608, Влятово — 5,532.

Жителите на Русе към 1 януари 1977 г. са 184,053.

Развиват се всички отрасли на тежката и леката промишленост — фабрики, заводи машиностроене, металообработване, корабостроене, локомотивно-вагонно строителство, химия, кожарство, производство на готови облекла и текстил, на електроматериали, пластмасови изделия, стоманенобетонни тръби и други. Развива се и селското стопанство.

Сега Русе разполага с театър, опера, филхармония, много домове на културата, детски самодейни художествени колективи, дом на българо-съветската дружба, окръжен държавен архив, много читалища и библиотеки, музеи, художествена галерия, 8 целогодишни и няколко летни кина, едно висше, 2 полувисши и 25 средни училища и техникуми.

Построен е мост на дружбата, който свързва двете братски социалистически страни — НР България и СР Румъния. Построено е модерно летище. Съвременни кораби плават по Дунав, парните локомотиви са заменени с дизелови и електрически.

Организираното болнично дело в Русе води началото си от април 1865 г., когато е основана една от първите в страната граждански болници. Лечението в нея е безплатно за бедни хора.

Д-р Атанас Агеласто — пръв лекар на русенската болница (1865—1878 г.)

Пак по това време в Русе е създадена и аптека (спицария), като извършваните в нея амбулаторни прегледи са безплатни.

След Освобождението болницата става първоразрядна държавна и просъществува до 9 септември 1944 г., след което придобива друг облик и съдържание.

В първите години от своето съществуване след Освобождението болницата оказва само стационарна помощ, а от 1886 г. започват да се прилагат и амбулаторни прегледи и лечение на болните.

През 1884 г. болницата има 100 легла, разположени в три отделения: вътрешно, хирургическо и венерическо.

Важна дата за русенското болнично дело е май 1895 г., когато се полага основният камък, а после е построена нова болнична сграда. Мястото е подходящо избрано и се използва и сега за същата цел.

През 1910 г. в Русе е открита общинска болница за бедните граждани, в която са приемани и родилки. При избухването на епидемии в града тя е превръщана в инфекциозна болница. Такъв е случаят с голямата епидемия от коремен тиф в русенския край през 1910—1911 г., която взема много жертви. Значителни средства за откриването и поддържането на болницата се набират от доброволни дарения на гражданите, главно от членове на дружество Червен кръст. Болницата просъществува до Девети септември, когато е преустроена за нуждите на друго здравно заведение.

По време на Балканската и на Първата световна война болницата е обявена за местна военна и продължава да работи за нуждите на войната. Тя изпълнява задачи, наложени ѝ от военните действия.

Едно от най-важните решения на избраната в края на 1919 г. Русенска комуна е „да се дава безплатна медицинска, аптечна и акушерска помощ на всички общински работници, служители и най-бедни граждани и техните семейства“. В резултат на това общинската аптека изпълнява само през 1920 г. безплатно 34,838 рецепти на бедни русенски граждани.

Комуната отчуждава срещу съответно заплащане една частна масивна двуетажна сграда, в която са обзаведени болница и майчин дом.

Общо за здравеопазването на трудещите се в Русе през 1920 г. са предвидени близо 3,000,000 лева.

На 21 юли 1921 г. Русенската комуна е разтурена, а новоизбраният буржоазен общински съвет спира изпълнението на нейните здравни мероприятия.

На 15 февруари 1932 г. в Русе започва да функционира първият в провинцията център за борба със социалните болести със следните отдели: за бременни жени, за деца, за венерически болести и за гърдоболни. Първите два отдела са прототипове на бъдещите женски и детски консултации, а останалите два — предпоставка за диспансерното наблюдение на венерическите заболявания и на туберкулозно болните.

От 1935 г. в Русе се дава специализирана лекарска помощ на работниците в новооткритата лечебница — диспансер при фонд „Обществено подпомагане“, където има кабинети за вътрешни и гърдни, хирургически, очно-ушни, акушеро-генекологични и кожно-венерически болести.

През четиридесетте години на века у нас настъпва хитлерофашизмът. Въпреки че нашата армия не взема пряко участие във войната срещу Съветския съюз, германската окупация ползува цялостно държавните ресурси за военните си нужди. На вътрешния пазар настъпва тежка оскъдица, което се отразява и на материалното снабдяване на русенската болница. Голяма част от болничния персонал е мобилизиран. Избухват епидемии от коремен тиф, петнист тиф, скарлатина.

дифтерия и други с висок процент на смъртност. Увеличават се заболяванията от туберкулоза, острият белодробни заболявания. През 1944 г. рязко спада равнището на болничната работа. На 11 юни при въздушно нападение над Русе в болничния район падат бомби, които причиняват щети и създават паника сред болните.

На 8 септември 1944 г. в Русе влизат части от Трети украински фронт на съветската армия, тържествено посрещнати от всички прогресивни граждани, сред които са и здравните работници.

Персоналът на русенската болница посреща с доверие и радост новата обществено-политическа обстановка. Той остава на мястото си работва с ентузиазъм. В болницата се създава партийна организация, чието ядро става съществуващата още от 1931 г. нелегална партийна група. Образува се и отечественофронтовски комитет.

Болничните лекари подемат широка разяснителна работа сред населението за набиране на безвъзмездни кръводарители. В резултат на това 200 души с нулева кръвна група са изпратени в София, за да дадат кръв в наскоро формирания кръводарителен център за нуждите на ранените войници.

Първото ново отделение, което се открива в русенската болница след 9 септември 1944 г., е детското. Това се налага от наследената от миналото висока детска смъртност, която стигала до 24 на сто.

Днешният Русе

Отделението приема първите си пациенти през май 1945 г.

Расте бързо и персоналът на болницата в Русе. Само за една година той става 150 души, от които 25 са лекари.

През 1947 г. в града е учреден фонд „Народна кооперативна болница“ със задача да събере пари от обществени организации и от частни лица за строеж на нова, модерна болница. В дейността на фонда активно участва русенският клон на дружеството Червен кръст. През следващата година държавата поема строителството на нови болници. Събраните суми са внесени в държавния бюджет. От средства на фонда е построена нова болница в град Исперих.

Днешният Русе

През март 1951 г. е публикуван указът за всенародна безплатна медицинска помощ, едно от най-крупните завоевания на социалистическото здравеопазване у нас. С това бива разрешен жизнено важен за народа ни проблем.

През май 1957 г. започва строеж на поликлиничния блок на новата окръжна болница. Всъщност това е началото на третата поред болнична база в исторически аспект. През следващите години тя получава голямо развитие и се превръща в болничен комплекс. В перспектива се зараждат планове за създаването в Русе на „болнично градче“.

По пътя на обединението е осъществен още един важен акт в здравеопазването на Русе. Със заповед № 1423 от 11 април 1963 г. на Министерството на народното здраве е създадена Единна окръжна болница, която обединява всички болнични заведения в града. Новата болница има леглови фонд 975 легла. Тя разполага с 23 отделения, 12 кабинета и 2 станции — за бърза медицинска помощ и по кръводаряване.

Модерният Русе

СТРАНИЦИ ОТ ИСТОРИЯТА НА ЧЕРВЕНИЯ КРЪСТ В БЪЛГАРИЯ

Червеният кръст е свързан с осъществяването на желанията на хората да се организира обществено подпомагане на ранените и болни войници и офицери по време на военни действия и да се облекчава тяхната участ.

Идеята да се създаде международна организация на Червения кръст принадлежи на швейцарския гражданин-хуманист Анри Дюнан.

Два са факторите, които предопределят създаването на Червения кръст. Първо — примерът на бележития руски учен-хирург академик Н. И. Пирогов и създадената от него в Санкт-Петербург Крестовоздвиженска община на милосърдни сестри и дейността на мис Флоранс Найтингел и групата милосърдни сестри-англичанки. И двете групи с техните ръководители вземат участие в оказването на медицинска помощ на ранените и болните по време на Кримската война (1854—1856). Второ — Анри Дюнан става свидетел и участник в кръвопролитната битка при италианските градчета Солферино и Кастелионе през 1859 г. между французи, италианци и австрийци, когато на бойното поле остават повече от 80 000 убити и ранени. Той привлича жените-италианки от тези градчета, които под негово ръководство оказват помощ на ранените, независимо от тяхната националност. Спомените от тази дейност той описва в книгата „Спомени от Солферино“. Тя възбужда общественото мнение не само в Швейцария, но и в много страни в Европа. Създава се Дружество за подпомагане на болни и ранени по време на война, което от 1879 г. е наречено Червен кръст.

Така с участието на представители на десетина страни през 1863 г. в Женева, Швейцария, се слага началото на Червения кръст, по-късно наречен Международен комитет на Червения кръст с пръв председател Густав Мозни и секретар Анри Дюнан.

По инициатива на Анри Дюнан през 1864 г. в Женева се свиква дипломатическа конференция с участието на представители на 12 страни от Европа, както и на Международния комитет на Червения кръст, който изработва първата Женевска конвенция.

Историята на Българския Червен кръст е част от историята на народа ни след освобождението от петвековното османско робство. От миналото на организацията червенокръстките дейци могат да черпят знания и опит. Много поуки се съдържат както в чистите и благородни пориви на първите дейци на организацията за върна служба на народа,

така и отчасти в непоследователните, класово ограничени действия на нейните ръководства. Но и в условията на капитализма и фашизма Българският Червен кръст остава верен на принципите на хуманността и подпомага активно дейността на слабо развитото здравеопазване.

Червеният кръст става популярен у нас по време на Руско-турската освободителна война от 1877—1878 г. Руският Червен кръст чрез своите многобройни и твърде известни дейци доброволци Н. И. Пирогов, Н. В. Склифасовски, С. П. Боткин, Ф. Ф. Ерисман и др. Полага усилия и заедно с военномедицинската служба на руската армия дава своя принос за спасяването на живота и опазването на здравето на десетки хиляди руски войници и офицери и български опълченци. Българският народ и преди всичко българската интелигенция с голям ентузиазъм се включва в редиците на санитарните помощници, които виждат в Руския Червен кръст хуманна, полезна и особено необходима обществена организация.

Освободеният, но силно пострадал от кланетата, грабежите и палещите през Априлското въстание и в самата война, български народ се нуждае също от такава организация, чрез която да реализира своето желание за взаимопомощ и да лекува отворените още дълбоки рани. Младата, току-що създадена българска държава не е в състояние сама да извърши това, особено при организирането на медицинското обслужване на населението.

В резултат на това още в първите години и в двете части на разделена България, в най-будните тогава градове: Сливен, Габрово, Пловдив, София, Свищов, Кюстендил и др., възникват редица благотворителни дружества. Някои от тях носят името и споделят идеите на Червения кръст.

Рождената дата на Българския Червен кръст е 25 октомври 1878 г., когато се създава първото дружество — сливенското.

Интересен е фактът, че първите дружества се създават главно в старопланинския и средногорския район — там, където най-много са действували болнични заведения и отряди на Руския Червен кръст.

Ръководителите на Временното руско управление, както и пълномощниците на Руския Червен кръст у нас, са интелигентни, образовани хора. Мнозина от тях са доброволци във войната, дошли да се бият за свободата на България и да подпомогнат изграждането ѝ. Тези представители на Руския Червен кръст поощряват създаването на благотворителни и червенокръстни дружества.

Важна предпоставка за това е и дейността на българските възрожденци, взели участие в борбата за църковна и политическа свобода в Сръбско-турската (1876 г.) и в Освободителната война (1877—1878 г.).

Така по решение на Българския централен революционен комитет в руско-българския отред на генерал Черняев, който отива на помощ на

воюващите сръбски и черногорски народи през 1876 г., участвуват много българи-доброволци, ръководени от прославените войводи Панайот Хитов и Илю войвода. Като доброволци в състава на санитарната мисия на Руския Червен кръст по време на тази война участвуват: д-р Димитър Моллов, д-р Сава Мирков, д-р Йордан Брадел, д-р Георги Золотович и близо 20 други българи-медицински работници.

В състава на военномедицинската служба на руската армия и на Руския Червен кръст по време на Руско-турската освободителна война (1877—1878 г.) са видните руски учени—медици: Н. И. Пирогов, С. П. Боткин, Н. В. Склифасовски, Ф. Ф. Ерисман, Бехтерев, Рихтер, Бергман, Крижановски, Манастирски и др. Популярни са имената на лекарите: Абазя, Молдревски, Гусман, Янковски и др., които работят като пълномощници и ръководители на отряди на Руския Червен кръст.

Заедно с хилядите медицински дейци във войната участвуват и много български лекари: д-р Димитър Моллов, д-р Константин Бонев, д-р Сава Мирков, д-р Алекси Христов, д-р Йордан Брадел, д-р Стефан Бочаров, д-р Георги Золотович д-р Иван Панов, д-р Васил Каракановски и др. Те са последователи на прогресивната за времето руска земска медицина, носят първите кълнове на отечествената медицинска служба и стават родоначалници на Българския Червен кръст.

Заедно с хилядите медицински дейци във войната участвуват и много български лекари:

Освен тях трябва да споменем имената и на много други лекари и общественици, между които са д-р Петър Ораховац, Васил Друмев (митрополит Климент Търновски). Председател на първото дружество е сливенският митрополит Серафим, а председател на централното ръководство през 1885 г. става митрополит Климент. В първите ръководства влизат д-р Начо Планински, д-р Георги Миркович, д-р Димитър Моллов, д-р Стоян Чомаков, д-р Пантелей Минчович, д-р Панайот Жечев, д-р Асен Шишманов, П. Каранфилович, Йосиф Ковачев, Велизар Яковов, д-р Калевич и др.

Първото голямо изпитание на Българския Червен кръст е Сръбско-българската война от 1885—1886 г. Организацията извършва голяма дейност — разкрива 14 болници и оказва помощ на 27 други, урежда 15 подкрепителни и превързочни пунктове, организира изнасянето на ранените от бойното поле, материално подпомага оздравяващите и сираците от войната. Като главен инспектор на организацията за фронта е назначен народният поет Петко Р. Славейков.

Българският Червен кръст получава и голяма външна помощ по време на тази война. В България пристигат осем чуждестранни медицински мисии с персонал от 15 лекари, 28 милосърдни сестри и 12 санитарни, с медикаменти и превързочни материали. Получената материална помощ е 135 000 златни лева.

През 1900 г. Българският Червен кръст създава първото училище за медицински сестри в България. За негова база е открита и специална болница, която се развива в прочутата до 9. IX. 1944 г. болница „Червен кръст“.

В името на българо-руското братство и с благодарност към Руския Червен кръст и руския народ по време на Руско-японската война (1904—1906 г.) Българският Червен кръст организира и изпраща медицинска бригада в Далечния изток—Манджурия в помощ на воеващата руска армия. В продължение на близо две години бригадата оказва медицинска помощ на руския народ.

Българският Червен кръст взема активно участие в Балканската война (1912—1913 г.), като разкрива болници и етапни лазарети, подкрепителни и превързочни пунктове, санитарни влакове, поканва лекари от чужбина, дава на разположение на санитарната служба на българската армия медицински сестри, самарянки и друг персонал. Получава медицинска помощ от червенокръстки организации на някои европейски страни — в България пристигат 11 чуждестранни санитарни мисии на Червения кръст.

В началото на Първата световна война, през 1914 г. Българският Червен кръст изпраща отново в помощ на Руския Червен кръст санитарна мисия. Тя се състои от трима лекари, един студент-медик, две медицински сестри и две самарянки.

По време на Първата световна война Българският Червен кръст оказва значителна помощ на санитарната служба на войската. Той дава санитарно имущество и материално оборудване за военни болници, разкрива подкрепителни и превързочни пунктове в близост до фронта и в тила, обзавежда санитарни влакове, които извозват ранени от всички фронтове, дава на разположение на санитарната служба на българската армия стотици медицински сестри и самарянки, подпомага военнополовинвалиди и сираци от войната.

България е една от първите страни, в които се създават дружества на Червения кръст сред младежта през 1921 г., обединени в Български младежки Червен кръст.

В името на международната солидарност Българският Червен кръст оказва помощ на гладуващите от сушата в Поволжието в Съветска Русия. Българската комунистическа партия е главният ръководител на тази акция. Заедно с нея свой принос дава и Червеният кръст чрез създадения от него Централен спомогателен комитет. Комитетът успява да събере близо два милиона лева, с които разкрива трапезарии в град Саратов и в продължение на две години изхранва повече от 2 000 гладуващи деца.

През 1923 г. в България пристигат повече от 200 000 бежанци от Тракия и Македония, които се намират в много тежко положение — без храна, без подслон и средства. Българският Червен кръст организира специален комитет, който развива активна дейност вътре в страната и в чужбина и успява да привлече общественото мнение на много страни. Със събраните средства комитетът и пристигналите чуждестранни мисии устройват безплатни трапезарии, болници, бежански лагери.

Такава помощ Българският Червен кръст развива и през 1928 г., когато катастрофално земетресение разтърсва голяма част от Южна България.

До Девети септември Българският Червен кръст единствен в нашата страна води организирана здравна просвета и здравна самодейност. Заедно с това развива и здравно-социална дейност, като подпомага нуждаещите се — възрастни и ученици. През 1924 г. българската червенокръстка организация открива за първи път в нашата страна здравносъветствателна станция в София. За периода от 10—12 години по примера на Софийския клон на Българския Червен кръст такива станции се откриват в много градове и в някои села.

Деветосептемврийската социалистическа революция сложи началото на нова ера в историята на България. Тя извърши коренни промени в политическия, културния и обществен живот на страната. Революционни промени настъпиха и в Българския Червен кръст. Той насочи своята дейност в служба на народа по пътя му към социализма.

През периода на мирното строителство Българският Червен кръст се утвърди като масова, народна организация и стана обществена опора на нашето социалистическо здравеопазване. Създаде се възможност да се прилага съветският опит в различните червенокръстки дейности. Българският Червен кръст се изгради като организация от нов, социалистически тип, основана на принципите на социалистическия хуманизъм и пролетарския интернационализъм.

Първата и най-важна задача беше да се мобилизират всички сили и възможности за участие във войната срещу хитлеристка Германия. Цялата дейност бе подчинена на лозунга „Всичко за фронта, всичко за победата!“. Българският Червен кръст подпомогна всеотдайно военномедицинската служба на Българската народна армия. Той подготви за своите болници голям брой медицински сестри, самарянки, доброволки-болногледачки. Даде на народната армия комплектно имущество за разкриване на болници, организира самостоятелно болници в Югославия и София, сформира и оборудва санитарни влакове, създаде преносна и обеззаразителна служба, подкрепителни спирки, кръводарителен център, събиране подаръци за воюващите на фронта.

Българският Червен кръст подпомогна военномедицинската служба на Трети украински фронт при разкриването на болници, санитарни влакове, създаде възможност да се използват подкрепителните спирки, преносната и обеззаразителната служби.

В името на хуманизма и международната солидарност Българският Червен кръст организира значителни помощни акции: прие в България югославски, албански, полски и френски деца; подпомогна с храна, дрехи и обувки репатриращите се военнопленници и бежанци — чехи, полци, унгарци, италианци и др.

През есента на 1944 г., в разгара на войната Българският Червен кръст създаде първият кръводарителен център. Той събра повече от 1 000 литра кръв, с която бе спасен животът на стотици български, руски и югославски бойци. След завършването на войната центърът бе предаден на Министерството на народното здраве, което създаде на негова база днешния Институт по хематология и кръвопреливане.

В изпълнение на задачите за оказване на действена помощ на нашето ново здравеопазване, през 1945 г. Българският Червен кръст реорганизира бързата помощ на базата на болницата „Червен кръст“ с линейки за София и провинцията. Такива служби започнаха да се създават и в по-големите градове. През 1947 г. бе създадена и първата в страната и на Балканите санитарна авиация, открита лично от Георги Димитров. Санитарната авиация привлече като консултанти едни от най-изтъкнатите български лекари-специалисти, които по-късно станаха активни дейци на организацията. Авиацията допринесе да се спаси животът на много болни и ранени от всички краища на родината, подпомогна населението при природни и други бедствия.

В мирните дни на социалистическото строителство Българският Червен кръст организира курсове за промишлени и селски санитарни, които послужиха за основа на изграждането на санитарния актив на Българския Червен кръст.

Начало на масовата здравна просвета и на масовото изграждане на санитарния актив се положи с въвеждането на курсовете „Готов за санитарна отбрана“ (ГСО) и „Бъди готов за санитарна отбрана“ (БГСО) за възрастни и учаци се. За периода на обучението през тях преминаха повече от 3 700 000 души, или повече от половината население на нашата страна по това време.

Българският Червен кръст отговори и на нуждите от медицинска помощ за изграждащите се ТКЗС, като започна обучението на ТКЗС и червенокръстки сестри. През тези курсове преминаха стотици девойки от страната, които отиваха в новоосноваващите се ТКЗС и в по-големите промишлени предприятия. Те дадоха своя принос в здравеопазването през периода на изграждането на социалистическа България.

Националното съвещание от 1953 г. доведе до коренни промени в дейността на Българския Червен кръст. На него присъстваха ръководни дейци на организацията и на Министерството на народното здраве. Решено бе да се възприемат принципите на светската червенокръстка организация. Българският Червен кръст изостави чисто лечебните си и стопански дейности и стана обществен помощник на социалистическото здравеопазване.

Организацията насочи своята дейност към активна здравна просвета и здравна самодейност. Ежегодно хиляди здравни кръжоци, здравни лектории и кинолектории разпространяват здравни знания и култура сред възрастните и учащите се. В планините бдят планински спасители, снабдени със съвременна модерна техника. Край бреговете на морето, на по-големите реки и язовири са на своя пост водните спасители, обучени от Българския Червен кръст. Санитарните дружиннички и санпостовците от предприятията и учреждения, села, квартали и училища бдят за здравето на трудещите се и подрастващите, оказват първа медицинска помощ, организират различни медико-санитарни мероприятия. Санактивистите към лечебно-профилактичните заведения и санитарно-хигиенните инспекции са най-близките помощници на здравните работници в тяхната ежедневна профилактична и лечебна работа.

Ежегодно централният и окръжните комитети на БЧК издават десетки книги, брошури, учебници, плакати, листовки, дилпънки и други печатни материали, с които се разпространяват здравни знания. Всяка година Централният комитет на Българския Червен кръст произвежда по 4—5 късометражни здравни филми. Дело на организацията е и единственият в света Международен фестивал на червенокръстки и здравни филми.

В своята международна дейност след 9 септември 1944 г. Българският Червен кръст се насочи към активно международно сътрудничество и помощна дейност, основани на принципите на социалистическия хуманизъм и пролетарския интернационализъм. Разшири връзките си със социалистическите червенокръстки организации, с които работи в тясно взаимодействие, както и с редица други страни в света в името на мира и на международната солидарност. Ежегодно подпомага десетки страни, изпаднали в беда от природни стихии и войни, оказва помощ на народите, борещи се за свобода и национална независимост.

РУСКАТА ПОМОЩ И ПРИМЕР

След дебаркирането на руските войски през май 1877 г. край Свищов, с което започва Руско-турската освободителна война от 1877 — 1878 г., те са разделени на три отряда: централен — към В. Търново и Балкана, десен (западен) и ляв, наречен източен или русчушки. Последният се насочва към Русе и завзема гр. Бяла, който става главен опорен пункт на този отряд. Нещо повече, за известно време там е главната квартира на руската армия, както и седалището на император Александър II.

Медицинската помощ на руската армия и българското опълчение се обезпечава от военно-медицинската служба и от Руското дружество Червен кръст. Последното взема участие в обем, какъвто никога дотогава не бил разгърнат — разкрива лазарети в тила на действащата армия и в дълбокия тил, организира полеви превързочни, етапни, евакуационни пунктове и летящи санитарни отряди, пуска в движение специално подготвени санитарни влакове и друг сухопътен и морски транспорт, организира евакуацията на болните и ранените, дава на медицинската служба сестрински персонал, както и лекари-доброволци, води организирана борба с епидемии от заразни болести.

Дейността на Червения кръст в Северна България се ръководи от Главния пълномощник княз Владимир Александрович Черкасски, който по-късно е назначен за първи губернатор на българските земи, а в Русчушкия отряд — от княз Алексей Григоревич Щербатов.

В Освободителната руско-турска война рамо до рамо с руските офицери и войници в тила самоотвержено вземат участие над 3000 медици от Русия.

Приемайки по волята на августейшата покровителка на дружеството за подпомагане на ранените и болни войници (преименувано през 1879 г. в Руско дружество Червен кръст) да направи преглед на всички санитарни учреждения на театъра на войната и в тила, Николай Иванович Пирогов потегля за Румъния, на 10 октомври 1877 г. преминава Дунава и влиза в България. Големият руски хирург посещава Бяла през ноември с. г., като инспектира 48-а и 56-а болница.

Още в началото на войната Бяла се очертава като главен опорен пункт на Русчушкия отряд. Тука са настанени тилови учреждения, между които склад на Червен кръст и две военновременни болници за обслужване на източния фронт.

На 20 юли 1877 г. (нов стил) главната руска квартира е преместена от Свищов в Бяла. Няколко дни след това от село Павел (Търновски окръг) е преместена в Бяла и 56-а военновременна болница, настанена на левия бряг на река Янтра.

За нея Боткин пише: „Тази болница ще чака ранените под Русчук; при болницата има 10 сестри; 5 студентти от нашата академия и целия останал състав на Павелската болница.“

Тя се разполага в 30 юрти (широки палатки от кожа), 16 големи и 10 малки палатки. Първоначално болницата приема 67 ранени. По-късно пристигат 164 болни, а на 1 август ранените и болните достигат 400. Известно време тази болница играе роля на етапен пункт, в който болните и ранените остават само за известно време и след това се транспортират.

Н. И. Пирогов дава висока оценка на работата на 56-а болница. Тя „... заменя почти 14 такива болници... Аз искам с това да изразя това напрежение на силите в работата на персонала...“

Другата военновременна болница в Бяла № 48 се помещава в бараки, направени набързо през есента от плет, измазан отвън и отвътре с глина, примесена със слама. Пирогов се отнася критично към тези постройки, като възможни източници на различни бедствия за болните през зимата.

„Всяка сутрин — пише Юлия Вревская — трябва да изминавам по три версти до 48-а болница, където съм временно прекомандирана, там лежат ранените в... колиби и бараки...“

За помещения на тази болница са използвани и жилищни постройки в Бяла. Тях Пирогов намира за „по-сносни в сравнение със свищовските“.

„Беше зима — съобщава големият руски хирург, — разрушения дом и харем на един бей, близо до това място, където през лятото на 1877 г. се е помещавала Главната квартира на императора. Болните лежах в по-голямата си част на пода и бяха под добър надзор. Това помещение принадлежеше на 48-а военновременна болница. Един такъв дом беше зает за склад на Обществото на Червения кръст и за помещение на сестрите, грижещи се за болните и снабдяващи ги с чай, вино, мляко и др. Макар нашето посещение в Бяла да беше вече през ноември, но администрацията, за съжаление още не е имала възможност да снабди помещенията в града с прозорци, печки, врати и други принадлежности...“

Работата в болница № 48 е напрегната и тежка. „Ние сме 5 сестри за 400 души — пише Вревская. — Всички са тежко ранени. Имаме често операции, на които аз също присъствавам.“

В края на декември в болницата „пристигат ежедневно от 30 до 100 души, окъсани, без ботуши, измръзнали“.

Легендарната мед. сестра Юлия Вревская

След битките при Горско Абланово, Търновски окръг, в Бяла пристигат 700 ранени. „По-голямата част от ранените — пише Пирогов — идват направо от бойното поле... без всякакви документи, в най-жалък вид, някои идват пеша, други докарвани на всевъзможни носилки или под ръка от техните другари. Много от тях са не само гладни и непревързани, но и без шинели, мундири и ботуши. В тези дни в болницата, превърнала се в превързочен пункт, господствува страшна суматоха и безпорядък; не само своевременната помощ, но и снабдяването с бельо и дрехи на гладните и полуголи ранени е крайно затруднено.“

Петрана Обретенкова като милосърдна сестра

Медицинското обслужване във военновременните болници е разнообразно. Там, където работят опитни хора, то е на по-високо равнище и успешно се преодоляват многобройните трудности.

Пребиваването на големия руски терапевт С. П. Боткин в Бяла през лятото на 1877 г. се оказва благотворно за работата на 56-а болница. „Болницата беше щастлива — пише Пирогов, — че имаше за свои консултанти такива опитни професори като С. П. Боткин и Корженевски, от съветите на които се ползваха не само болните, но и ординаторите“.

Освен разглеждането на болницата и етапните пунктове Пирогов дава консултации и участва лично в оказването на помощ на ранените. По негова препоръка поради избухване на червен вятър, дифтерит и гангрена 56-а болница е преместена през есента на по-високо място и по-близо до града. След прегледа на болниците и на аптечния склад на Червения кръст Н. И. Пирогов се явява в с. Брестовица (Русенски окръг), където престолонаследникът Александър Александрович (по-късно приел престола като Александър III—б. а.) го разпитва подробно за впечатленията от санитарните учреждения, организирани в помощ на ранените и болните.

Руска полска болница край с. Мечка, Русенско

Медицинска помощ на ранените и болните от източния Русчушки отряд оказват не само двете военновременни болници в Бяла и дивизионните лазарети, но и летящият превързочен отряд под ръководството на Алексей Шербанов (ръководител на Русчушкия район — б. а.).

По време на Руско-турската освободителна война в Бяла няма български лекар, а само знахари.

Въпреки денонощния напрегнат труд руските лекари и милосърдни сестри, ръководени както от своето хуманно чувство, така и от указанията на Руския Червен кръст, проявяват голям интерес към бита и здравето на местното беленско население. Те посещават често български семейства, запознават се с техните домове, с условията на живот, оказват им медицинска помощ, учат ги да не вярват в суеверия, насаждат у тях здравни и хигиенни навици.

В Освободителната руско-турска война вземат участие като милосърдни сестри и много руски жени. За техния самоотвержен труд през войната П. А. Рихтер — главен полномощник на Руското дружество Червен кръст, пише: „Руската жена като милосърдна сестра спечели... почетна слава в миналата кампания, получи... заслужено... признателност и уважение като най-добър другар на войника и всред страданията и болестите.“

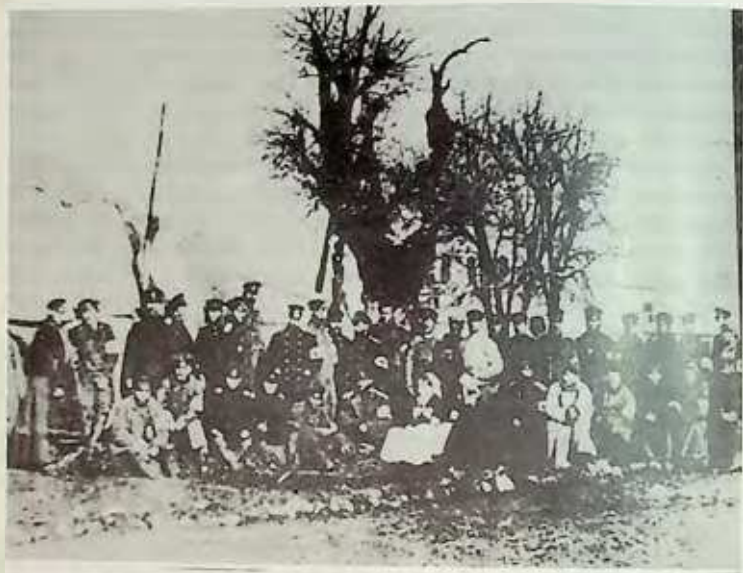
В една от военновременните болници работи сестра Тоде. В Бяла загива от тифус като милосърдна сестра Мария Неелова. Тук в 48-а военновременна болница служи самоотвержено и отдава живота си за нашето освобождение баронеса Юлия Вревская.

Н. И. Пирогов се счита за един от родоначалниците на червенокръстното движение в света. Идеята за такава организация се заражда у него през 1854—1856 г. на основа на опита от създадената и ръководена от него Крестовоздвиженска община на милосърдните сестри в С. Петербург. Тя взема участие в Кримската война (1853—1854 г.). Сестрите от тази община се грижат за болните и ранени турски, английски и френски войници.

Опитът на Н. И. Пирогов и милосърдните сестри от Крестовоздвиженска община от тази война става пример за основателя на Червения кръст — Анри Дюнан.

Голяма е заслугата на Н. И. Пирогов и за създаването на Руското дружество Червен кръст през 1867 г.

При завръщането си в Русия след своята инспекционна дейност в България Пирогов написва двутомния труд „Военно-врачебное дело и частная помощь на театре войны действующей армии в Болгарии“, в който дава висока оценка на обществената помощ и на делото на Руското дружество Червен кръст по време на Руско-турската война.

Руски санитарен отряд

В санитарната мисия, която Руският Червен кръст предоставя на руската армия през време на войната, вземат участие още много руски лекари и милосърдни сестри. Особено затрогваща и трагична е съдбата на Юлия Петровна Вревская. Баронеса по произход, тя се включва във всенародното движение за освобождението на българския народ, обхванало прогресивните среди на цяла Русия. Тя организира със свои средства санитарен отряд, който е включен в мисията, която Руското дружество Червен кръст изпраща в България. Санитарния отряд на Юлия Вревская пристига у нас през есента на 1877 г. За да бъде по-близо до театъра на военните действия, се установява в Бяла. С отряда си Вревская служи в 48-а военновременна болница при много тежки условия. Живее в бедна стаичка в покрайнините на Бяла и трябва всеки ден в студентите зимни дни да изминава до болницата няколко километра и още толкова на връщане късно вечерта, ако въобще има възможност да се отдели от болницата. Нейното положение споделят и останалите милосърдни сестри и болничен персонал, повечето от които също са доброволци, изпратени от Руското дружество Червен кръст. В началото на 1878 г. при обслужването на заразно болни Вревская се разболява от тифус и

умира след двуседмични страдания. Гробът ѝ се намира в Бяла, където е издигнат паметник. В града е построен и паметник на Пирогов.

По онова време, както се спомена, в Бяла няма лекар. Населението не притежава здравни навици, хигиената е на съвсем ниско равнище, ползват се грубите и невежествени услуги на разни знахари.

Паметник на мед. сестри Неелова и Юлия Вревская в Бяла

Въпреки денонощния напрегнат труд руските лекари и милосърдни сестри отделят време и на местното население. Така то слуша техните разкази и се запознава с дейността на Руското дружество Червен кръст. И това става не само в Бяла, а във всички населени пунктове в нашата страна, където квартируват руски войски. Девизът на Червения кръст за милосърдие на бойното поле, грижи за ранените и болните, остава дълбоко в сърцето и съзнанието на нашия народ. Много българи и българки, даже деца, следват по свое желание руските войски, като изнасят от бойното поле ранени и болни войници, оказват им първа помощ, снабдяват ги с храна и вода. Това спомага за създаването по-късно и в България на подобна организация — Българския Червен кръст.

При освобождението на Русе Руското дружество Червен кръст подарява на русенската болница толкова много медикаменти, превързочни материали, инструментариум, бельо и посуда, че те се използват в продължение на повече от десет години.

В знак на признателност към великото дело на руските военни и на пратениците на Руското дружество Червен кръст българският народ по случай 100-годишнината от своето Освобождение издигна само през 1977 г. нови 19 паметника на безграничната българо-руска дружба. През март и юли 1977 г. в памет на гениялния руски хирург и учен Н. И. Пирогов тържествено бяха открити обелиски в гр. Бяла и с. Брестовица.

БЪЛГАРСКИЯТ ЧЕРВЕН КРЪСТ В РУСЕНСКИ ОКРЪГ ОТ ОСНОВАВАНЕТО МУ ДО 9 СЕПТЕМВРИ 1944 Г.

Началото

Русенското червенокръстко дружество е едно от първите в страната. За неговото начало няма официални документи освен съобщенията в авторитетния по това време русенски вестник „Славянин“. Така в броя му от 17 септември 1885 г. пише:

„В града ни са съставило едно женско дружество, което ходи и събира доброволни помощи за свящото дяло (б. а. Съединението на Северна и Южна България). Желателно е щото това дружество да се постави на добри основи, като се състави един устав и правилник, по когото ще се ръководи.“

В съобщението не е посочена точната дата на създаването на това дружество, нито пък имената на хората, избрани да го ръководят.

Само след десетина дни, в броя си от 28 септември 1885 г. същият вестник публикува „Привременен правилник на Женското благотелно дружество „Червения кръст“ в Русе“.

Правилникът, в който също не е спомената датата на учредяването на дружество, нито пък хората, образували първото негово ръководство, съдържа 16 члена. Ето по-важните от тях:

„Член I. В град Русчук се състави Женско благотелно дружество Червения кръст“.

Член II. Целта на дружеството е:

а) да спомога на пострадалите български семейства отвъд Балкана, които стават жертва за съединението на двете разпокъсани Българияи.

б) да спомога на доброволците, които отиват да проливат кръвта си за съединението на двете Българияи.

в) ще приема участие и в санитарната част, т. е. ще спомога на болните и ранени поборници, както материално, тъй и физически, ако не дай боже се явят.

.....
Член VI. Дружеството ще помага на Русенския български опълченски комитет, както с шев, тъй и материално, както последното представи писмено требване...”

От двете цитирани съобщения става ясно, че първото дружество на Червения кръст в Русе е създадено преди 17 септември 1885 г. Но предвид на първото съобщение следва да приемем, че рождената дата на русенската червенокръстка организация е 17 септември 1885 г.

ПРИВРЪМЕНЕНЪ
ПРАВИЛНИКЪ

на

Женското Благодѣтелно Дружество

„ЧЕРВЕНИЙ КРЪСТЪ“

въ Русе.

ЧЛЕНЪ I.

Въ градъ Русе състави Женско Благодѣтелно Дружество „Червенъ Кръстъ“.

ЧЛЕНЪ II

Цѣльта на дружеството е:

а) да спомогне на пострадали български семейства и лица Българина, които станали жертви на съединението на дѣлѣ разкодаване Българина.

б) да спомогне на доброволците, които отиватъ да провалятъ кръста си на следващото на дѣлѣ Българина.

в) ще прави участие и въ санитарната частъ, т. е. ще спомогне на болните и ранени доброволци, както материално, тъй и физически, ако бѣдѣ Боже се явятъ.

ЧЛЕНЪ III.

Въстоителството на това дружество ще дѣйстви като едно на пущаю, за достига въсто цѣльта на горнитъ три точки.

ЧЛЕНЪ IV

Въстоителството ще има грешата въ външнѣ рѣше да претогатъ членовитѣ на дружеството за да бѣдѣтъ повани колкото е възможно по санитарното отбавяване.

Както в останалите райони на страната, така и в Русе, важна роля за създаването на Българския Червен кръст изиграват благотворителните дружества с червенокръстки облик. Те са предшественици на организациите на Българския Червен кръст. Някои от тях развиват благотворителна дейност сред българското население още преди Освобождението. Такива случаи са налице и в Русе.

Конкретната цел на Женското благотворително дружество „Червенъ кръстъ“ в Русе, както се вижда и от неговия правилник, е да се организира обществено подпомагане на ранени и болни войници и да се облекчат човешките страдания. Точно такава е главната цел на този етап и на официално създаденото само след няколко дни Българско дружество Червен кръст.

Създадената в Русе през 1865 г. болница за безплатно лечение на бедни хора, построена и съществувала благодарение на доброволни парични помощи от по-заможното население, може да се счита за дейност, червенокръстка по своята същност.

Времето обаче на първата в Русе официална организация Червен кръст се определя от цитираната по-горе документация близо преди 17 септември 1885 г.

Само след три дни, на 20 септември 1885 г. суказ № 168 Александър I — княз на България, утвърждава устава на Българското дружество Червен кръст. Указът и уставът са публикувани в „Държавен вестник“, брой 100 от 1 октомври 1885, както и в русенския вестник „Славянин“, брой 26 от 8. X. 1885 г. Ето някои по-важни постановки на устава. Спомагателното дружество под название „Българско дружество от „Червения кръст“ се учредява в столицата на княжеството. Действията му се основават върху решенията на международна конференция, състояла се в Женева през октомври 1863 г. и върху началата, изложени в Женевската конференция от 22 август 1864 г. Дружеството се намира в братски отношения с дружествата на Червения кръст в другите държави и с Международния комитет на Червения кръст със седалище в Женева. Главната цел на това дружество е да съдейства на правителството в неговите грижи и мероприятия за ранените и болните във военно време и да се приготи в мирно време за война. Ако му позволяват силите и средствата, то може да помага и на пострадалите от обществени бедствия. Редовни членове са ония лица и дружества, които са се задължили да внасят ежегодно в касата на дружеството най-малко 20 лв.

Едно от първите дела на новата организация, предприето още в деня на утвърждаването на нейния устав (20. IX. 1885 г.), е Възванието на дружеството към жителите на княжеството за подкрепа на прогласеното съединение на Северна и Южна България, както и призива за оказване на помощ на нуждаещите се и пострадалите.

С окръжно № 2074 от 30. XI. 1885 г. Министерството на вътрешните дела съобщава за създаването на Българско дружество „Червен кръст“, за утвърждаването на неговия устав и за изграждането на окръжни и околийски клонове. Препоръчва се на клоновете да се отнасят за всичко, свързано с дейността им, „към Българското дружество „Червен кръст“, а не към Министерството или чужбина.“

Към устава е публикуван Височайший рескрипт от 13 април 1886 г., с който се дава право на председателя на дружеството да раздава учредения от княза на същата дата знак на Червения кръст. В отделен документ, също публикуван, се описва знакът: от червен емайл, ограничен с тънка златна ивица, включен в кръг от изработено злато, отгоре с княжеска корона.

Руссенско Окр. Управление.

П Р И К А З Ъ

№ 369

...сабди една жесто-
нитъ побеси юпан-
...сърбитъ по-
...отъ Сани-
рибродъ и прѣдъ-
...гр. Царибродъ,
...и Н. Висо-
Българското юпан-
...на денъ се раа
На всѣхъ непри-
...дина.

...и истиници наброя-
...итъ сърби доднесъ
...ни, въ които число
...нитъ и раненитъ,
...иници похваляватъ

На основание протокоалъ, отъ С. Поет
арий на влозъ отъ дружеството „Черв-
ний Кръстъ“, утвърждава изобразитъ на С
текущий Поширай: Иванъ Чорачичъ, пред-
сѣдател на сѣщиятъ клонъ, Свирдонъ Стои-
няковъ подпредсѣдателъ, Стефанъ Малиновъ
Секретаръ и Стефанъ Михонъ Киселонъ Кас-
сиръ, а сѣдующиятъ лицъ: Д. В. Мантонъ,
Нико Ангелонъ, Мария Х. Димитрова и Хр
Иванонъ за членове на сѣщиятъ клонъ.

Русе 11 Ноември 1885 г.

(Подп.) Руссен. Окр. Управителъ: *Марковъ*

Върно Секретаръ при Руссенското Окр.
Управление: *М. Юрдановъ*

ТЕЛЕГРАММА

директоритъ
гр. Добричъ,
публика, че с
Гангу Радонъ
дружие пинаше
остана отъ дв
чу Радонъ у
предтора; ам
тъ до сека от
за ония да
та впрсметъ и

Г. Добричъ,

Съ

А. Х. Ф

пиши (за
свонти пи
важени и

Скоро след това Българското дружество „Червен кръст“ обнародва полученото от него писмо от Международния комитет на Червения кръст в Женева, носещо дата 20 октомври 1885 г. Комитетътъ съобщава, че Българският Червен кръст е признат официално и е приет за член на международната организация на Червените кръстове. Копие от писмото е изпратено и до всички централни комитети на Червените кръстове в света.

Материалите по тоя въпрос са публикувани и във вестник „Славянин“, брой 41 от 14 ноември 1885 г.

По-нови данни обаче показват приоритета в това отношение на учреденото в Сливен (точната дата е неизвестна) „Общество Червен кръст“. То е утвърдено на 28 февруари 1879 г. от генерал-губернатора на Южна България княз Дондуков — Корсаков.

Приетата официално дата на създаването на първото дружество на Българския Червен кръст — сливенското, е 25 октомври 1878 г. Това е и рождената дата на българската червенокръстка организация.

На 11 ноември 1885 г. русенският окръжен управител издава приказ № 369, с който утвърждава първото ръководство на първия клон на Българското дружество „Червен кръст“ в Русе. Публикуван е в брой 40 от 12 ноември 1885 г. на вестник „Славянин“ и има следния текст:

„На основание протокол от 8 ноември на клон на Дружеството „Червен кръст“ утвърждавам избраните на 8 текущий ноември: Иван Чорачиев — председател на същия клон, Спиридон Стоманияков — подпредседател Стефан Малинков — секретар...”

След създаването в Русе на официално дружество на Българския Червен кръст еднородната организация — Женско благотелно дружество „Червения кръст“, преустановява своята дейност и се приобщава към русенския клон на Българското дружество „Червен кръст“. Има сведения, че знатето на приобщеното дружество е запазено и досега, но въпреки полаганите усилия то все още не е открито.

Русенското дружество „Червен кръст“ се посреща добре. Още в първите дни за негови членове се записват 250 души. Щедро го подкрепят заможни хора и чуждите търговски консули в града. За кратко време е събрана внушителната за тогава сума 20,000 златни лева.

Централното ръководство на Червения кръст, като научава за това, поисква да му бъдат изпратени парите. Русенското дружество обаче придържава да извършва активна червенокръстка дейност. Отношенията с централното ръководство се подобряват. Събраните пари остават в Русе и са употребени за червенокръстки цели.

Интересно е, че през сравнително дълъг период от време членските вноски и другите постъпления се изпращат изцяло в централното управление в София. Инициативата на дружествата да действуват самостоятелно е твърде ограничена. Те, в това число и русенското, се противопоставят на това. По-късно уставът е изменен и пред местните клонове се открива простор за дейност, оправдаваща предназначението на Червения кръст не като обикновено благотворително дружество, а като мощна организация.

От онова време се помнят имена на редица дейци-активисти на Българския Червен кръст в Русе. Между тях можем да споменем освен посочените вече членове на първото ръководство още Иван П. Божков, митрополит Григорий, Иваница Иванов, Янко Ангелов, митрополит Василий, д-р Паскал Бисеров, Ал. Каназирски, Н. Досев, Н. Обретенков, д-р М. Симеонов, д-р Георгиев, Хр. Иванов и други.

Както се вижда, посочените имена са само на мъже. По примера на Ориента тогава се считало, че жената не може да заема отговорна пост или да ръководи някаква дейност. Ще отбележим, че назначаването в болницата на първата милосърдна сестра става едва на 1 октомври 1901 г.

Дейността на дружеството през този период се изразява главно в разясняването на задачите на Българския Червен кръст, създаването на връзки с гражданите и с разните учреждения и приобщаването им, осигуряването на материално подпомагане за червенокръстките иници-

тивни. Оказвана е безплатна помощ на бедните болни, на недъгави, пострадали при нещастни случаи, бедствия и военни съткновения.

По решение на общинския съвет в Русе, взето на заседанието му от 20 октомври 1909 г., в града се открива общинска болница за лечение на бедни русенски граждани. За тази цел се използва сградата, намираща се на булевард „Цар Освободител“, в близост до сегашния Кооперативен пазар. Средствата, необходими за издръжка на болницата, са събрани от доброволни дарения на гражданите чрез Русенското дружество Червен кръст. Като самостоятелно болнично заведение болницата просъществува до 1944 г. След това сградата се използва известно време за нуждите на градската санепид-станция.

Клонът на червения кръст в Русе през войните

През време на Балканската война Русенският клон на Българското дружество Червен кръст разгръща широка и полезна дейност. Веднага след обявяването на войната през септември 1912 г. то отправя призив към населението и агитира, в резултат на което много граждани се записват за самарянки и са разпределени в помощ на оскъдния болничен помощен персонал. Временни болници се откриват в Еврейското училище на сегашната ул. „Рила“ и в сградата на днешната военна болница. Клонът на Червен кръст организира в сградата на мъжката гимназия болница за ранени с 330 легла. По покана на клона в Русе пристигат в помощ на местния лекарски състав д-р Милев — от Швейцария, д-р В. Александров — от Русия и д-р Йосиф Пинто — от Виена. Като доброволци идват също и студенти — медици и фармацевти. Завеждащ болницата на Червения кръст в сградата на мъжката гимназия е д-р М. Симеонов, подпомаган от лекарите д-р Оченаш (чех), д-р Попов (руснак) и д-р Николова. Стариши сестри са Райна Милчева, Мария Бисерова, Огнянова, а санитарите — Дим. Пенев, Назъров, Влади Господинов, Овадия, Капнилов и други — повечето студенти по медицина.

През октомври 1912 г. по инициатива на клона на Българското дружество Червен кръст в града е уреден самарянски курс под ръководството на д-р Неделева. Това е един от първите курсове в страната.

През 1910 г. в София е основано дружество „Самарянка“ — поделение на Българското дружество Червен кръст. То организира през 1911 г. първия курс за самарянки в столицата. Със започването на Балканската война се появява особено остра нужда от женски помощен персонал, особено в болници и лазарети. Това кара централното управление да се обърне към по-добрите и по-дейни клонове в страната да организират самарянски курсове. Един от тях е и организираният през 1912 г. в Русе.

Ето какво пише по този повод в „Юбилейна книга. 1885—1935 г.“ на стр. 161:

„... До обявяването на Балканската война дружество „Самарянка“ бе подготвило 180 самарянки. През 1912 г. то откри самарянски курс и в гр. Русе и обучените в този курс дами принесоха голями услуги на местните болници...”

По-късно, през 1914 г. са открити нови курсове — в София, Ст. Загора, Видин, Русе и В. Търново.

По време на войната се образува отново женски комитет към клона на Червения кръст в Русе. Той се поставя в пълна услуга на клона в неговите грижи за ранените и болни войници, които се намират в града.

На 1 юни 1913 г. болницата на Русенския клон на Червения кръст е закрыта поради края на войната. Опитът от нейната работа, както и наличният персонал, накарват ръководството на клона тя да бъде открита наново. Причината за това е катастрофалното земетресение, засегнало Великотърновския, Горнооряховския и Лясковския район. В болницата са настанени пострадалите от земетресението, както и заболените по това време. От друга страна Русенският клон на Червен кръст първи в страната оказва помощ на пострадалите. Той им осигурява лекарства, долни дрехи и хранителни продукти.

Болницата е окончателно закрыта през 1914 г. Целият ѝ инвентар — кровати, маси, столове, бельо и др., са подарени на сиропиталището в Русе, издържано от женското дружество „Добродетел“.

Първата световна война (1915—1918 г.) заварява Русенското дружество Червен кръст с около 450 редовни члена. То организира още в началото на войната един хранителен и един подкрепителен пункт в града за проходлици войници. Заедно с това събира и редовно изпраща през цялата война долни дрехи, хранителни продукти и пари за войниците на фронта. Създаденият от Червен кръст женски комитет почти ежедневно посещава болниците. На ранените и болни войници се раздават цигари, сладки напитки, шоколади. Освен това всеки беден войник получава при изписването си от съответната болница парична помощ от 5 до 15 лева.

Русенското дружество изпраща писма до всички дружества на Червен кръст у нас, до червенокръстки организации на чужди държави. Търсят се безследно изчезнали войници и офицери. Искат сведения за убитите. Изпращат се пари, колетти и писма за пленените. От много места се получават молби и поръчения. На военнопленниците се отпуска храна, облекло, лекарства.

Мирновременна дейност

Въпреки активната дейност на Българското дружество Червен кръст по време на двете войни, след края на Първата световна война настъпва известно унижие, дори отдръпване от дружеството. Така става и с русен-

ския клон. Неговият тогавашен председател митрополит Василий заболява и не може да се справя със задълженията си. Това продължава до 1926 г., когато кметът на Русе Панайот Константинов се намесва енергично, за да се активизира дейността на Червения кръст. Председател на дружеството от август 1926 г. става митрополит Михаил.

В резултат на страшната суша, връхлетяла Съветския съюз през 1921 г., глад обхваща Поволжието. От друга страна нашествието на интервентите причинява голяма стопанска разруха. Прогресивната световна общественост и честните учени и общественици организирали широка помощна акция, която обхванала редица държави в Европа и Америка. Световноизвестният учен и общественик Фритъф Нансен станал председател на т.н. Нансенов комитет — координационен комитет по оказване помощ на гладуващите от Поволжието към Международния комитет на Червения кръст и Лигата на дружествата на Червения кръст.

И България не останала назад от това движение. Българският народ се движел от чувства на братска солидарност, на благодарност към братята освободители. В нашата страна акцията била подета и се ръководела от Българската комунистическа партия. И Българският Червен кръст включил своите усилия към тези на червенокръстците от целия свят. През тия дни в София е създаден Централен спомагателен комитет при Българското дружество Червен кръст, който излиза с позив към българския народ за подпомагане на гладуващите в Поволжието. В отговор на това, в Русе, Бяла и в селата на Русенско са организирани публични събрания, създават се агитационни команди, които обикалят села и градове и събират хранителни продукти и други предмети от първа необходимост. В тази акция взимат активно участие и русенските червенокръстци.

Народните маси успяват с тази своя акция да принудят българското правителство да разреши да бъдат купени от населението и изнесени от страната за Поволжието значителни количества зърнени храни.

Общо до средата на май 1922 г. в Русенски окръг са събрани 65,848 лв., 2,523 кг зърнени храни и 110 кг варива.

Заедно с останалите дружества на Българския Червен кръст у нас и русенският клон полага големи грижи за посрещането, подпомагането и настаняването на хилядите бежанци от Македония, Тракия и Добруджа, прокудени от родните си места след злополучния край на войната. На стотици бежански семейства е оказана помощ — настанени са, организира се изхранването им, осигуряват се дрехи, постилки и завивки, полагат се грижи за тяхното здраве.

През 1927 г. ръководството на клона се оглавява от митрополит Михаил. В състава му влизат: Панайот Константинов, д-р Б. Даскалов, Зорн.

Копринарова, д-р Димов и Костаки Михов. През същата година членовете на Русенското дружество Червен кръст са 470, през 1928 те надминават 1 000, а през 1936 г. са вече над 2 000.

Клонът започва активен организационен живот. Освен увеличаването на броя на членовете и на паричните средства, организират се нови курсове за самарянки. През 1927 г. само в 8 населени места на нашата страна има такива курсове. Единият е в Русе. В него се записват 22 жени, от които 9 вземат успешно изпита.

Русенското дружество Червен кръст организира два курса за самарянки — през 1928 с 40, през 1936 с 60, през 1937 г. с 84 курсистки. В тези курсове е подготвен помощен санитарен персонал за случай на война или обществени бедствия, а така също и за ежедневните нужди при обслужването на болни. Дружеството издържа и стипендиантки в Училището за милосърдни сестри при болницата „Червен кръст“ в София.

Все по това време в резултат на инициативността на Русенското дружество Червен кръст са изградени два детски дома, летовище „Здравец“ край Варна, дом за недъгави с 32 питомци, десет ученически трапезарии, пет детски игрища, две здравносъветелни станции.

Активно участие при подпомагането на пострадалите при катастрофалната земетресение в Южна България през 1928 г. вземат членовете на Русенското дружество Червен кръст. То не само дава щедрa помощ от наличните си средства, но и най-дейно подкрепя общоградския комитет, създаден, за да проведе помощната акция. Русенци внасят повече от 2,200,000 лева за пострадалите от земетръсната стихия. Сумата е предадена в Централното управление на Червен кръст, което отпраща града в лицето на общинската му управа с големия златен кръст на Българското дружество Червен кръст. Това е справедлив жест, защото по размера на сумата Русе е на първо място в страната.

По това време страшен бич за българското население е „жълтата гостенка“ — туберкулозата. Нейни жертви всяка година стават към 20,000 души. Този проблем изисква най-сериозно внимание, бързи и ефикасни мерки. Свой принос в това отношение дава и Русенският клон на Българското дружество Червен кръст. На едно свое заседание през 1929 г. ръководството на дружеството начело със своя председател митрополит Михаил решава незабавно да се зaеме с построяването и обзавеждането на навидион-болница за болни от туберкулоза. Целесъобразността на това решение се подсилва от факта, че тогава за болните от гръдна туберкулоза от Русенски и Варненски окръг има само 25 легла при Русенската държавна болница. Нуждаещите се записват предварително и чакат по три-четири, до шест месеца. През това време много от тях умират, като предварително заразяват тези, които се грижат за тях, или пък болестта им се влошава толкова, че нищо вече не е в състояние да

им помогне. Само през 1930 г. в Русе умират от тази болест 133 души.

Ето защо започва упорита работа. Събрани са от доброволни вноски 1,700,000 лв. Павилионът — болница е построен и обзаведен и на 20 ноември 1932 г. е тържествено открит. Той има 70 легла и добри условия за съвременно лекуване на болни от гърдна туберкулоза. Създава се възможност годишно да се лекуват по 400 души. Измежду най-активните участници в осъществяването на тази инициатива на Русенския Червен кръст могат да се посочат, освен митрополит Михаил, още Панайот Константинов, Иван Ковачев, Димитър Пенев, д-р Симеон Хиплов, Михаил Стамболиев и др. За това свое голямо дело русенските червенокръстци са поздравени от директора на „Народно здраве“, който окачествява работата им като „уникум в цялата страна.“ Две години по-късно пак по инициатива и със средства на русенския клон сградата е разширена и леглата се увеличават на сто.

Павилиона за туберкулозно-болни на Русенския клонъ Червенъ Кръстъ

През цялото време на своето съществуване дружеството Червен кръст в Русе полага усилия да създаде свои клонове във всички принадлежащи към района села. Редовно с печатни материали и устна агитация се разясняват целите и задачите на Българския Червен кръст. Често се организирант вечеринки, концерти, театрални представления,

прожекции на филми, градински увеселения, излети, спортни игри и други, всички в името и за пропагандиране на делото на Българския Червен кръст. Ръководствата на почти всички държавни и обществени заведения подканват своите чиновници и служаци да членуват в Българския Червен кръст. Благотворителни и други организации стават негови колективни членове, уреждат се сказки, предимно с лектори лекари, агитационни седмици.

Настоятелство и контролна комисия на русенския клонъ Червения Кръстъ презъ 1936 г.
 (в първ. редъ: Д-ръ Мазмуневъ Сп., Пеневъ Александъръ, Митрополитъ, Мазмунъ, Ковачевъ Наумъ, д-ръ Хитовъ Сим.,
 на второ: в редъ: Атанасовъ Петко, Канисковъ Никола, Просениковъ Нико, Пеневъ Димитъръ, Д-ръ Горановъ
 Владимиръ, Камбаровъ Петко, Станболовъ Михаилъ.)

До към 1939 г. въпреки натиска на настъпващия у нас фашизъм Българският Червен кръст продължава да проявява интерес към дейността на Съветския Червен кръст и Червен полумесец, да приема и прилага в своята работа опита и постиженията на съветските червенокръстци. Едва след 1939 г., когато България застава официално на страната на Германия и Италия, тези връзки се преустановяват.

Отговаряйки на всеобщия ентузиазъм на българския народ, който посреща с радост връщането на Добружда към майката-родина, през септември 1940 г. и Русенския клон на Българското дружество Червен кръст се включва в акцията на централното ръководство, което изпраща за новоосвободените земи специална санитарна масил. Разселването на населението поражда много социално-битови и медицински грижи.

Специален влак — ешалон на Централното управление на Българския Червен кръст пристига на 18 септември 1940 г. от София в Русе, докарва подвижни кухни и помощен персонал. Към последния се присъединяват и млади червенокръстки от Русе. Те са от горните класове на гимназията, завършили курсовете „Аз служа“. От Русе подвижните кухни и обслужващият персонал са отправени към Тутракан — Силистра, Акъданлар и Добрич. Навсякъде е извършена много полезна работа.

През следващите години дейността на Българския Червен кръст е посветена на подготовката за евентуална война. Международните връзки са ограничени и действуват главно в рамките на Червените кръстове на държавите от фашистката коалиция. Българският Червен кръст тогава се откъсва от народа.

В заключение може да се каже, че мирновременната дейност на Русенския клон на Българското дружество Червен кръст е голяма и разнообразна. Тя подпомага слабата здравна и социална политика на буржоазно-фашистката власт у нас, която е далеч от насъщните нужди на българския народ. Освен построяването и разкриването на медицински заведения — противотуберкулозен навилион, две детски здравносъветателни станции и други служби, клонът организира здравна просвета за народа — изнасят се сказки и беседи, организират се здравни курсове. Уреждането на социални заведения е друга основна задача. Наличието на голяма материална и финансова база дава възможност на ръководството на клона да организира такава дейност. Солидните финанси се дължат основно на големи дарения. Значителни средства се събират също по време на ежегодното провеждане на Червения кръст. Така през 1937 г. са събрани 131 000 лв., а през 1938 — 113 421 лв. В социалната дейност важно място заема и подпомагането на слаби лица и семейства, посещенията на болни в държавната болница, на затворници в русенския затвор.

Може да се каже, че Русенският клон на Българското дружество Червен кръст със своята дейност далеч надхвърля задачите на международното червенокръстко движение по това време, като се включва активно в помощ на своите съграждани в съответствие със своите възможности.

ЧЕРВЕНИЯТ КРЪСТ В РУСЕНСКИ ОКРЪГ СЛЕД 9 СЕПТЕМВРИ 1944 ГОДИНА

Победата на социалистическата революция на Девети септември извърши коренни промени в целия политически, обществен и културен живот в страната. Дълбоки революционни промени претърпя и Българският Червен кръст, който насочи своята дейност в служба на народа и за развитието на България по пътя на социализма. Организацията се преустрои и обнови основно. Под ръководството на Българската комунистическа партия намери своето истинско място и призвание в борбата за опазване на здравето на трудещите се, за разширяване и укрепване на дружбата и мира между народите от всички страни, за международно сътрудничество в последователно прогресивен дух. създадох се условия за по-дълбоки и всестрани връзки и братско взаимодействие не само между българския и съветските народи, но и между Българския Червен кръст и Съветския Червен кръст и Червен полумесец. Централното ръководство на Българския Червен кръст прие програма за своята бъдеща дейност, свързана с участието му в социалистическото развитие на нашата страна.

Веднага след 9 септември 1944 г. Българската народна армия вля своите сили в славната съветска армия и България участва активно в последната фаза на Отечестваната война на съветските народи. Тя спомогна - да се ликвидират хитлеристките остатъци до окончателното завършване на войната.

Българският Червен кръст, пред който беше поставена много отговорна задача, мобилизира своите сили по лозунга: „Всичко за фронта, всичко за победата!“ Той извърши подготовката и обучението на санитарно-помощен персонал, организира военни болници, подкрепителни пунктове, кръводарителен център, създаде санитарни влакове, служби за евакуация на болни и ранени войници, подпомогна репатрирането на наши и чужди военно-пленници, изпращаше подаръци за войниците на фронта, оказва помощ на войнишки семейства.

Русенският Червен кръст бе отличен за своето активно участие през този период.

Със съдействието на отечественофронтовските организации се разгърнаха на широк фронт масови и много резултатни акции по квартали в Русе и в целия окръг за събиране на средства, хранителни продукти, домашни вещи, платове, дрехи, бельо, ръкавици, чорапи, обувки, прочитни книги, специални подаръци за бойците на фронта, отоплител

ни материали — дърва, въглища и други за вдовици, сираци, полит-емигранти, бежанци, пострадали семейства в борбата против фашизма и войната. Акциите, провеждани в неделните дни от специално изградени комисии от ентузиазирани активисти се посрещаха от населението по градове и села с голяма отзивчивост и завършваха с огромни резултати. Някои комисии дори нямаха възможност да приберат всичко от щедрите дарители по домовете, които обхождаха, и се принуждаваха да продължават акциите по няколко дни. От русенските села тръгваха цели ешалони каруци, пълни с най-различни дарения — предимно храни, цели бурети с ракия, дърва, вълнени дрехи, чували с брашно. Това наложи в Русе да се изградят и открият специални складове за съхраняване на хранителните продукти, облеклото, платовете, домашните потреби, специалните подаръци за бойците, склад за отоплителни материали — дърва, въглища. Главен интендант беше др. Хери Теохарова, магазинер — бай Георги Георгиев, а на склада за отоплителни материали работеше др. Дърлев с помощници Хр. Каракашев и др. На местността „Саръ баир“ във вилните помещения на бившия директор на полицията в Русе бяха открити шивашка и обушарска работилници, в които се шиеха дрехи и се ремонтираха безплатно обувки за пострадалите в антифашистката борба.

Ежедневно постъпваха молби пред ръководствата на Помощната организация и Българския Червен кръст, които ръководствата в своите ежеседмични и понякога извънредни заседания разглеждаха и въз основа на които отпускаха помощи в пари, в продукти, в отоплителни материали и други.

Група младежи-ремсисти, пострадали в антифашистката борба, бяха настанени на квартири със стипендии пълна издръжка за завършване на образованието в Техникума по дървообработване (между тях бяха другарите Марин Колчев, Серафимов и др., сега пенсионери).

През 1945 г. в Русе и Силистра бяха открити и обзаведени пансиони за деца от Русенски окръг и вътрешността на страната, останали кръгли сираци от антифашистката борба. В Русенския пансион с директорка Славка Вачева — сега пенсионерка, бяха приети 35 деца, а в силистренския с директорка др. Стрелковска — 20 деца. Във връзка с издръжката на тези два пансиона в Русе се поддържаха голямо свине-водно и зеленчуково стопанство, което осигуряваше целогодишно доставката на прясно месо и зеленчуци.

В пансиона „Млада гвардия“ в Русе бяха настанени на пълна издръжка от организацията гръцки деца, останали също сираци от антифашистката борба на гръцките патриоти срещу монархифашисткия режим в Гърция и прокудени от своята родина.

Успоредно с подпомагането на пострадалите в борбата против фа-

иизма и капитализма Русенският клон на Българския Червен кръст осъществява много резултатни акции за събиране на подаръци за бойците на фронта. Русенските активисти не щадяха по цели нощи силите си и работеха в помещенията на организацията за сортиране, опаковане и подготовка на пратките за фронта. В началото на 1945 г. специална тричленна комисия замина от Русе със специална пратка от два вагона подаръци, която бе поднесена на бойците от името на русенската организация на БЧК на самата бойна линия в Унгария. Там раздадоха предимно дрехи, ръкавици, чорапи, пуловери, различни консервирани продукти на стойност общо близо един милион и половина в тогавашни пари.

Не по-малко бяха и грижите за онези, които пострадаха от Отечествената война, за военноинвалидите, осиротелите семейства, жесни майки, деца. Към тях активистите проявяваха трогателни грижи. Те посещаваха и специално откритата временна болница в бившата девическа гимназия, сега математическа „Баба Тонка“ в Русе, където бяха настанени и се лекуваха преминаващи през Русе съветски и наши военноинвалиди. Целият персонал начело със старшата медицинска сестра Борчакова (сега пенсионерка) се издържаха със средствата на Русенския клон на Българския Червен кръст и Помощната организация.

Същевременно за обслужването на българските и на преминаващите през Русе и движещи се за фронта съветски войски бяха разкрити, обзаведени и обслужвани три подкрепителни пункта — единия на речната гара-пристанище, другия в бившата сграда на митницата (сега болница на транспортните работници) и третия — в у-ще „Бр. Миладинови“. Извършената от тези подкрепителни пунктове работа се оказва огромна и забележителна. На преминалите хиляди бойци за фронта — наши славни освободители, бе раздадена не само питателна и постоянно топла храна, но бе оказвана и медицинска помощ.

Само през 1947 г. бяха раздадени 1,503 кг захар и сапун на работнически семейства, на пострадали от фашизма, на трапезарии, детски съвещателни станции, детски ясли, сиропиталища, на деца, заболели от туберкулоза и др. Раздаваха се детски обувци, кондензирано мляко. През 1949 г. бяха подпомогнати с различни средства и материали 14 души, пострадали в борбата против фашизма, и 431 туберкулозно болни.

Когато разглеждаме всестранната и действена помощ, разгръщана от Русенския клон на Българския Червен кръст и Помощна организация, следва да отбележим и голямата подкрепа, оказана през този период на югославския народ, на пострадалото население и грижата за югославските деца — сирачета. На апела, отправен от югославското правителство към нашата страна, за облекчаване на създалото се бедствено положение след освобождението от хитлеристката окупация, Българският

Червен кръст незабавно се зае, организира и уреди в различни градове на Югославия болници, снабдени с пълно съоръжение, лекарства, лекари-специалисти и санитарни отряди. От русенския клон бяха изпратени за Скопие и Ниш лекари-специалисти начело със заслужилия деятел на БЧК, дългогодишния член на Бюрото на ОК на БЧК, бивш главен лекар на русенската окръжна болница, основател и завеждащ кръводарителния център в Русе д-р Стефан Баев, починал на 1. IV. 1979 г.

Младежският сектор на русенския клон, който веднага след Девети септември беше възстановен и коренно обновен, организира и изпрати доброволна, специално обучена и екипирана младежка червенокръстка санитарна бригада в помощ на югославската младеж. Спомените на участника в тази бригада д-р. Люцканов са вълнуващ разказ за безкористните, високохуманните и братски чувства на русенската прогресивна червенокръстка младеж в тежките за Югославия моменти.

В Русе бяха изградени, обзаведени и издържани от Българския Червен кръст две специални общежития — едното за югославски политемигранти, а другото за югославски бежанци. Организацията полагаше за тях големи усилия и средства, тъй като преобладаваха цели семейства с деца, за които се изискваха и специални грижи по хигиената, оборудването с покъщнина (легла, гардероби, шкафове, печки, гориво за отопление и други домакински пособия), устройване на подходяща работа, грижи за майките и техните новородени деца.

Особено голяма и ценна бе помощта на Русенския клон на Българския Червен кръст и на Помощната организация през 1945—1946 г. с приютаването на 1,500 югославски деца — сираци от антифашистката борба и войната. За целта бяха разкрити, обзаведени и поддържани 8 общежития в Русе. Всяко от тях имаше управител, домакин, касиер-снабдител, кухненски и обслужващ персонал по хигиената, преподаватели, политвъзпитатели и отговорен лекар — дежурен за медицински надзор.

Активът на организацията проявяваше системни грижи, за да разнообразява живота на тези общежития, организираше посещения от жени, младежи от ремсовите районни организации, съвместни младежки срещи-забави. Поето бе шефство от страна на много предприятия, учреждения, учебни заведения, които често посещаваха общежитията и поднасяха на югославските деца подаръци, плодове, сладкиши.

Незабравима и светла страница в дейността на русенската организация ще останат топлите грижи, вълнуващият обществен и родителски прием, който оказа русенският актив и русенското гражданство на югославските деца, както и трогателните спомени от раздялата при заминаването им от Русе. Изпратени до едно здрави, бодрни, добре облечени, те изразяваха със слъзи на очи и прегръдки своята най-искрена благодарност и признателност към русенци и към Червения кръст за

безкористните грижи и високохуманното отношение, проявено към тях.

Впоследствие в Русе бе открито общезитие и за 80 румънски деца — сираци, които също почувствуваха топлото внимание на организацията, на народната власт и на партията.

Тази огромна социално-помощна дейност изискваше солидна и все по-широка финансова база, годна без намесата на средства от държавния бюджет да гарантира безрезервното изпълнение на всички вътрешни и международни задачи. Това наложи както централните, така и русенските ръководители да насочат вниманието и усилията си към осигуряването на допълнителни финанси по пътя на стопански дейности и мероприятия. През пролетта на 1945 г. в Русе бяха разкрити, обзаведени и експлоатирани два ресторанта с фирми „ПОМОЩМАГ“ № 1 и № 2, които успоредно със своя икономически ефект запълваха и недостига от такива заведения с показни хигиенни изисквания, обстановка и висококачествена питателна храна. В тях управителите и целият персонал бяха строго подбрани, обучени и високосъзнателни изпълнители.

Същевременно бяха разкрити и експлоатирани магазини за снабдяване на населението с медико-санитарни материали от първа необходимост, дефицитни и липсващи лекарства и медикаменти, получавани от специалната фармацевтична лаборатория към Централното управление на Българския Червен кръст, хигиенно-тоалетни принадлежности.

Обзаведена бе и разкрита най-голямата работилница в Русе за висококачествена и питателна база. И до днес по-възрастните русенци си спомнят изключителната по качество боза на Червения кръст, постоянните опашки пред неговите специални магазини.

През този период със специален закон — наредба от 13. XI. 1945 г. на организацията бе разрешена и възложена експлоатацията и разпространението на водите за пиене от всички минерални извори в страната.

За тази цел русенският клон веднага организира и разкри от началото на 1946 г. своя централна база (в сегашния магазин за музикални инструменти по ул. „Д. Благоев“) и специални магазини, в които се продаваха на населението минерални води, боза собствено производство и вносни плодови сиропи. Беше организирана и широка експедиционно-снабдителна служба. Начело на цялата търговско-стопанска дейност бе поставен за стопански директор др. Пенко Пенков със значителен апарат от счетоводител, касиер, магазинер, доставчик, товаро-транспортни работници, превоз с федери, щандистки-продавачки в магазините и клоновете в градовете и селата на окръга.

Тази търговско-стопанска дейност продължи интензивно няколко години, допринесе рязко да се увеличат средствата на русенската организация на няколко милиона лева.

Наред със своята разностранна дейност русенската червенокръстка организация подпомагаше и новото социалистическо здравеопазване. Тя издържаше изцяло собствен родилен дом на ул. „Гурко“ и „Цар Самуил“, в който даваше абсолютно безплатна помощ на нуждаещите се родилки. Едва в началото на 1948 г. поради обединяването на медицинските услуги, нарастващия брой родилки, нуждата от все по-голям щат и огромни технически и материални средства за издръжка, на 31 юни 1946 г. този родилен дом бе предоставен на МНЗСГ. Но все още много хора си спомнят за топлиите грижи и добрите условия, които предоставяше на младите родилки държавният родилен дом „Червен кръст“ в Русе. От тогава се носи името на акушерката Стефка Чернева, направила първите стъпки на своя благороден трудов стаж в служба на високохуманното дело на БЧК.

Само през 1947 г. били обучени в тримесечен самарянски курс 102 жени, а към околийския синдикален съвет — над 100 промишлени санитаря, които имали задача да издигнат на по-високо равнище здравето и хигиенното възпитание на трудещите се.

За да се осигури помощен персонал на окръжната болница и другите лечебни заведения Русенският Червен кръст организира деветмесечни курсове за обучение на червенокръстки сестри, ръководен от старшията медицинска сестра Николина Георгиева. В тези курсове от 1935 до 1944 г. бяха обучени над 100 червенокръстки сестри, голяма част от които бяха назначени на работа в болницата като редовни сестри.

Русенският Червен кръст беше един от първите в страната, който създаде служба „Бърза помощ“. Първата купена със средства на Червения кръст линейка е от Белевския околийски съвет на БЧК.

След историческия Пети конгрес на Българската комунистическа партия, състоял се през 1948 г., настъпи нов подем в целия обществен и политически живот на страната. Пред социалистическото здравеопазване се постави задачата да се внедри профилактиката като основа за опазване здравето на населението. Българският Червен кръст също трябваше да преустрои своята дейност, като мобилизира многобройния си актив за участие в масовите профилактични оздравителни мероприятия. На 22 септември 1949 г. се състоя разширено съвещание на Централният съвет на Българския Червен кръст, на което се взе решение за преустройство в работата и приемане на програма за внедряване на опита на Съветския Червен кръст и Червен полумесец. На това съвещание бяха приети много важни решения за изграждането повсеместно на дружества на БЧК, за създаването на лекторска група и клубове за здравна просвета, за масово обучение на населението в курсовете БГСО и ГСО и изграждане на санитарни дружини, санитарни постове, за създаване на шефски комисии, за внедряване в работата на съревнованието.

През 1950 г. се състоя Вторият конгрес на Българския Червен кръст, който отчете масовизирането на организацията и нейната широка популярност сред трудещите се. Конгресът взе решение да се засили дейността на Червения кръст в помощ на здравните работници при осъществяването на профилактичните и масовите оздравителни мероприятия. В новия устав се регламентира създаването на окръжни съвети на БЧК и дружества в предприятията, учрежденията, училищата и ТКЗС.

След победата на Деветосептемврийската социалистическа революция у нас се създадоха условия за преустройство на народното здравеопазване, което беше в много тежко състояние. Демографските и здравните показатели в началния период подчертаваха бедственото положение на българския народ: висока обща смъртност, много висока детска смъртност, широко разпространение на заразните и паразитните заболявания — коремна и петнист тиф, дифтерия, малария, туберкулоза. Санитарният контрол над хранителни, комунални и други заведения беше слабо застъпен.

Важен момент в историята и преустройството на българската червенокръстка организация бе националното съвещание от 1953 г., на което министърът на народното здравеопазване и председател на Българския Червен кръст д-р Петър Коларов в доклад пред окръжните и околийските лекари, окръжните и околийските секретари на Българския Червен кръст разгледа досегашната дейност на организацията и постави новите ѝ задачи. Тя преустановяваше неспецифичните и стопанските дейности, разкриването и издръжката на здравни заведения. Тази дейност се поемаше от министерството. Новите задачи на съветите и дружествата бяха приети от здравния и червенокръсткия актив, приложени и доразвити на места. Това превърна Българския Червен кръст в истински обществен помощник на изграждащото се социалистическо здравеопазване, обществена опора на хилядите здравни работници по градове и села, организатор на населението в осъществяването на профилактични и санитарно-хигиенни мероприятия. Създадоха се реални условия за разширяване на здравната просвета и здравната самодейност сред трудещите се и подрастващите.

ЗДРАВНА ПРОСВЕТА И ЗДРАВНА САМОДЕЙНОСТ

Както вече се каза, клоновете на Червения кръст в Русенски окръг единствени осъществяват организирана и относително планирана здравнопросветна и здравносамодейна работа.

Здравната просвета е водеща дейност за организацията още от първите дни на създаването на клоновете в окръга. Тя цели да се повишават здравните знания на гражданите и да се привикват към здравни навици. Организира се от клоновете, а след 9. IX. 1944 г. от комитетите и дружествата. В нея дейно участвуват работниците от здравната мрежа — главно лекари, зъболекари и фелдшери. Акушерките и медицинските сестри са лектори в кръжоците „Майчинство и детство“ и запознават бременните и младите майки с въпросите на бременността, отглеждането, храненето и възпитанието на малките деца.

Вече се спомена за курсовете за самарянки и за тяхната разнообразна и полезна дейност; курсовете за млади майки и девойки; многобройните сказки и беседи, изнасяни главно в градовете до 9. IX. 1944 г.

В първите няколко години след Девети септември русенската червенокръстка организация води много слаба здравнопросветна работа сред населението. Едва през 1949 г. такава дейност започва в Русе и в селата Ряхово, Басарабово, Красен, Пиргово, Ново село и др.

На 14 октомври 1949 г. в Русе се изгражда първият агитколектив в страната от 50 души, който има задача да популяризира делото на Българския Червен кръст.

Недостигът от средни медицински кадри в здравните заведения наложи по решение на ЦС на БЧК в Разград (тогава в чертите на Русенски окръг) да бъде разкрита през 1950 г. база за обучение на ТКЗС-сестри за Североизточна България. До 1958 г. тя обучи само от Русенски окръг 147 ТКЗС-сестри. Те биваха назначавани в ТКЗС срещу заплащане на трудови и извършваха много добро медицинско обслужване на кооператорите. Същевременно болшинството от тях бяха активни червенокръстки дейтели, председателки и членове на ръководствата на Българския Червен кръст в ТКЗС. Те провеждаха курсове ГСО и БГСО, здравни беседи, изграждаха санпостове по време на кампанията за прибиране на реколтата по полето, водеха борба за висока санитарна култура в стопанските дворове на ТКЗС. През 1955 г. в Русе беше проведено първото национално съвещание по работата на ТКЗС-сестрите, на което присъствува д-р Георги Ангелов — първи зам.-председател на ЦС на БЧК.

Поради лошото материално положение на населението преди Девети септември, което беше жестоко експлоатирано от буржоазията и ниската здравна култура, санитарно-хигиенното състояние на голяма част от населените места в страната и в Русенски окръг беше на много ниско равнище. Липсваха хигиенни клозети, помийни ями, сметища, личните стопански дворове бяха занемарени, жилищата нехигиенични, улиците калки, пращини, липсваха паркове, градинки, улично озеленяване.

За ликвидирането на тази изостаналост Министерският съвет на НР България по примера на Съветския съюз излезе с Постановление № 537 за хигиенизиране и благоустрояване на населените места. То се прие, когато хората бяха икономически укрепнали и можеха да подобрят битовите си условия. Задължение на народните съвети беше да организират изпълнението му. Това се оказа нелека работа. Трябваше да се преодолеят хиляди предразсъдъци и останки от капиталистическото минало, да се укрепи вярата на хората, че очакваното им благополучие не е случайно и временно, а закономерен процес, дължащ се на революционните промени.

При изпълнението и решаването на тази задача БЧК намери своето място. Под ръководството на здравните служби, с активната помощ на масовите обществено-политически организации и с решаващата подкрепа на партийните и административни ръководства на населените места се разгъна широка организационна и просветна работа. Населените места бяха разделени на райони. Създадоха се работни групи към всеки район в състав: избрания народен съветник, член на ОФ квартална организация и активист на БЧК. Те имаха задача да дадат на всяко семейство от района поръчение за подобряване на бита със срокове за изпълнение. Предписанията редовно се контролираха. Улиците се озеленяваха, дръвчетата бяха поети с патронаж от учениците. Почти във всяко населено място се направиха паркове, засадиха се декоративни храсти и цветя. Повечето улици бяха засадени с рози. Населените места от изостанали и неблагоустроени станаха китни градини, десетки километри улици се асфалтираха и се направиха тротоари. През 1967 г. Русенски окръг се класира на второ място в страната, а село Николово — на трето. Червенокръстците първи хигиенизираха своите домове и на домовете им поставиха табели „Образцов хигиеничен дом“.

От 1957 г. по указание на ЦК на БЧК във връзка с борбата за опазване на майчиното и детското здраве, за намаляване на детската смъртност в окръга започнаха да се организират кръжоци „Майчинство и детство“. Те имаха задача по специална програма дадена от ЦК на БЧК с помощта на женските и детските консултации да се обхванат 100% от бременните жени и майките с деца до еднагодишна възраст и да бъдат обучени как да спазват режим при бременността и как правилно да

отглеждат децата — хранене, закаляване и пр. Тези кръжоци продължиха до 1976 г. и дадоха добри резултати. Русенски окръг беше стигнал най-ниската детска смъртност в страната. До 1978 г. тя се движеше между 15 и 17 на хиляда.

През 1953 г. беше изграден и започна да функционира така нареченият профилиран санитарен актив — към тубдиспансера за борба с туберкулозата, санактив за борба със заразните болести, който имаше за задача два пъти седмично да обхожда домовете, магазините и др. Към тогавашната санепидстанция за борба със санитарните неблагоприятия и в движението за висока санитарна култура бяха обучени така наречените обществени санитарни отговорници (ОСО) и противоепидемичните отряди и групи (ПЕО и ПЕГ). Такъв апарат беше изграден във всяко населено място в окръга и той участвуваше широко в движението за висока санитарна култура и хигиенен ред в предприятията, кварталите, селата, хранителните и комунални обекти. От 1956 до 1966 г. в Русе беше изградена и работеше единствената в страната санепидстанция на обществени начала. Впоследствие пак по решение на ЦК на БЧК и на МНЗ беше създаден единен санитарен актив към ЛПЗ и в помощ на ХЕИ, който продължава да работи и сега. В Русенски окръг санитарният актив към ЛПЗ и СЛПЗ в края на 1978 г. беше 2163, а към ХЕИ — 449 души. Този актив участвува в помощ на здравните служби при провеждането на имунизации, ваксинации, издирване на заразоболни, хигиенизиране и благоустрояване на населените места, в диспансеризацията на населението, профилактични прегледи, поемането на шефство над самотни и стари, болни и недъгави хора.

По време на голямата епидемия от детски паралич през 1956 г. в Русе беше установена и поддържана карантина в целия град. Санактивистите и здравната служба действуваха единно.

През 1962 г. в Русе се получи епидемичен взрив от дизентерия, причинен от консумация на кисело мляко, при приготвяването на което бе участвувала болна от дизентерия работничка. Заболя за един ден голям квартал на Русе. При определянето на границите на взрива и издирването на заболялите решаваща роля изигра санактивът. Само за 2—3 часа целият град беше претърсен. Границата на огнището беше определена. Всички заболяли бяха открити, изолирани и лекувани. Взривът беше ликвидиран за най-късо време и не се допусна разрастването му. Градът беше запазен, огнищата — маркирани, карантирани, редовно посещавани.

В началото на 1967 г. Окръжният център „Народно здраве и социални грижи“, ХЕИ и ОК на БЧК приеха съвместни мероприятия за борба със стомашно-чревните инфекции. В акциите в различните огнища за борба с мухите и гризачите участвуваха над 6,000 санактивисти.

В чест на Деветия конгрес на БКП санитарният актив от Русенски

окръг се включи в съревнованието за хигиенизиране на населените места, като бяха проведени 1812 акции с 61,125 участници; 5706 санактивисти се включиха в борбата с детската смъртност и за снижаване на заразните заболявания, в която участваха 21551 санактивисти в 745 акции. Направени бяха 22,315 проверки на хранителни и комунално-битови заведения от 7865 санактивисти в помощ на ХЕИ. В имунизациите участваха 17,893 санактивисти. В редица заводи ръководствата на дружествата на БЧК организираха с помощта на санитарния актив ежедневен контрол. Изградени бяха хигиенни комисии по трима души, които проверяваха как се поддържа хигиената на работното място. Всеки месец се отчиташе съревнованието за образцово работно място в заводите „П. Караминчев“, „9-ти септември“, комбинат „Юта“, ф-ка „Фазан“ и др.

През 1967 г. дружеството на БЧК в завод „Жити“ пое шефство над бригадите за комунистически труд, което се изразяваше в повишаване на здравната култура, хигиената на работното място, опазването на здравето на работниците.

Само за 1978 г. са осъществени 688 акции с 2825 участници. Санитарният актив в помощ на ХЕИ се включва активно в борбата със санитарните неблагоприятни в хранителните и комуналните заведения в промишлените предприятия и училищата. През същата 1978 г. са извършени 2770 проверки и са дадени в ХЕИ сигнални известия за констатиранни нередности. Всеки санактивист е прикрепен към 2—3 обекта в района, в който живее. В резултат на съвместната работа с ХЕИ 1530 обекта от 1947 са превърнати в образцови или 79%. За правилната подготовка и поддържането на квалификацията на санитарния актив към ХЕИ Окръжният комитет на БЧК свиква в Русе ежегодно семинар. Всеки санактивист притежава карта за правоспособност и значка и е картографиран в ОК на БЧК. В резултат на тези успехи през май 1979 г. в Русе се състоя вторият републикански преглед на санитарния актив в помощ на ХЕИ и национална среща за обмяна на опит, в която взеха участие директорите на ХЕИ от цялата страна.

До Петия конгрес на Българския Червен кръст здравната просвета в окръга беше недостатъчна. Изразяваше се предимно в изнасянето на беседи и лекции. Конгресът реши здравната просвета да стане основна задача, като се води борба за здравното възпитание на народа, за култивирането у трудещите се на комунистическо отношение към здравето. Тя да обхване всички контингенти от населението и да се провежда в най-тесно сътрудничество и под ръководството на здравните органи.

Русенската окръжна организация на БЧК се хвана здраво да изпълнява поставената задача и постигна значителни успехи, като се превърна в активен обществен организатор на здравната просвета. В периода

от 1964 до 1969 г. бяха организирани общо 1304 здравни кръжока със 35,068 участници. Проведени бяха 88 кинолектории с 8,816 участници, 63 здравни конкурса с 6520, 117 здравни викторини с 8,248 участници, 112 здравни анкети, 488 седмици, тридневки и дни на здравето, 32 теоретични конференции, 1432 вечери на въпроси и отговори. Прожесктирани са 1644 филма със здравна и червенокръстка тематика, издадени са здравни

Здравен конкурс

стършили, здравни бюлети по местните радиоуредби. Така през 1966 г. дружеството на БЧК във ф-ка „Фазан“ започна да издава ежеседмично радиовестник, два радиоконкурса, радиостършел, а в комбинат „Юта“ беше проведена теоретична конференция на тема „Кожно-гнойна заболявания сред работниците в текстилната промишленост“, която изигра голяма роля в борбата с тези професионални заболявания.

След този период на подем в здравнопросветната работа Българският Червен кръст в Русенски окръг продължи да масовизира формите на здравна просвета. Увеличиха се видовете здравни кръжоци, като ежегодно се провеждаха средно 582 кръжока с 20282 участници, 92 кинолектории, 36 здравни конкурса, 214 вечери на въпроси и отговори, 5706 здравни беседи. За тази своя дейност русенската окръжна организация през 1966 г. беше класирана на първо място в страната по здравната просвета и здравната самодейност. От 1976 г. стана традиция съвместно с отдел Здравна просвета към ХЕИ и ОУ Кинезикация да се организира

ежегодно десетдневка на здравия и червенокръсткия филм. От 1978 г. в Русе започна да действа постоянна кинолектория в Младежкия дом, организирана съвместно с отдел Здравна просвета и дружество „Георги Кирков“.

Плодова трапеза

По указание на ЦК на БЧК всяка година от 15 септември до 15 октомври се провежда месец на плодовете. В този период много заводски червенокръстки комисии организират богати плодови трапези. Особено добре се излъчват предприятията от системата на транспорта, завод „Изкуство“, завод „П. Караминчев“, Винзавода и др.

Още по времето на ТКЗС-сестрите почти във всяко ТКЗС бяха изградени санитарни постове, които представляваха малки медицински пунктове, обзаведени с инвентар от първа необходимост. Само през 1957 г. те са оказали първа помощ на 18,132 кооператори. На проведения национален преглед на санитарните постове от селското стопанство през 1973 г. в Силистра посътът при птицекомбината в с. Червена вода се класира на първо място.

В промишлените предприятия в Русе до 1954 г. имаше изградени санитарни постове, но те си служеха с аптечки. По предложение на Окръжния комитет на БЧК ККЗ „Ив. Димитров“ с председател Симеон Кънчев първи пое инициативата да направят специални, добре оборудвани кабинки. Окръжният комитет на БЧК свика в завода съвещание за

Санитарен пост на полето

обмяна на опит с председателите на дружествата от заводите. В резултат на тази среща се разгърна съревнование за изграждане на красиви санпостове. Окръжният комитет на БЧК провеждаше ежегодно преглед на санитарните постове по определени показатели за добиване на званието „Образцов санпост“. За целта бяха изработени специални табелки, раздаваха се награди, знамена, грамоти. В резултат на съревнованието в много заводи израснаха образцови санпостове — завод „Г. Димитров“, завод „9-ти септември“, завод „Арда“, комбинат „Юта“, комбинат „Дунавска коприна“, завод „В. Пискова“, ф-ка „Фазан“, завод „Дим. Благовев“, завод „Труд“, ЛВЗ „В. Коларов“ и др. В тях и сега съществуват тези малки здравни пунктове, които са готови по всяко време да окажат първа медицинска помощ и да водят борба за висока санитарна култура в заводите, в отделните цехове, хранителните комплекси и др. През 1949 г. е имало само 28 санпоста в Русе и в селата. Днес в Русенски окръг има 1658 санпоста, от които 1384 са в селското стопанство, 204 в промишлените предприятия, 54 в кварталите и 15 по пътните магистрали (бензиностанции, кантони, къмпинзи). На първия републикански преглед на санитарните постове по пътищата през 1967 г. сан-

постът от с. Сливо поле зае пето място в страната.

Бурните темпове на индустриализацията на страната и респективно на Русенски окръг увеличиха транспортните средства, в бита на населението навлезе битовата техника, увеличи се механизацията, електрификацията и химизацията в селското стопанство. Всичко това

Санитарен пост в промишлено предприятие

постави нови задачи пред русенските червенокръстци в борбата с травматизма — производствен, битов, уличен. Започна се масово обучение на населението по въпросите на първата помощ и самопомощ. В селското стопанство започнаха ежегодно да се обучават работещите с отровни препарати, механизаторите, бригадирите, звеноводите и др. От 1964 г. заедно с органите на КАТ и ДОСО започна масово обучение на водачите на моторни превозни средства по въпросите на първата помощ и самопомощ при пътнотранспортни произшествия. Още първата година бяха обучени почти всички водачи на моторни превозни средства — 26,526 души.

В курсовете ГСО беше обхванато 53% от населението в окръга, обучавано да дава първа помощ на пострадали при различни случаи.

За работата на БЧК по здравната просвета и здравната самодейност в транспортните предприятия през 1968 г. в Русе беше проведено национално съвещание за обмяна на опит.

На базата на съветския опит в окръга през 1971 г. бяха изградени четири клуба на здравето — два в Русе при 18-то и 35-то квартални дружества, един в гр. Две могили и един в с. Щръклево. Те станаха центрове за разпространение на здравна просвета и здравни знания. На националния преглед на клубовете на здравето през 1973 г. клубът в Две могили стана национален първенец.

Конкурс „100 години БЧК“

Русенската окръжна организация на БЧК беше и остана ревностен пропагандатор на вредата от алкохола и тютюнопушенето. Тя работи много тясно с комитета за трезвост и с другите масови организации. Ежегодно провежда „Съд на алкохола“, теоретични конференции, здравни конкурси, беседи, лекции, радиопредавания и др.

За ефективността от здравната просвета и здравната самодейност в окръга можем да съдим от някои демографски и други показатели: детска смъртност 17,5 на хиляда; раждаемост — 17,3 на хиляда; средна продължителност на живота 71 години; намаляха стомашно-чревите заболявания и другите заразни болести; подобри се личната и обществената хигиена; редица промишлени предприятия и учебни заведения се превърнаха в образцови.

СЪЗДАВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА САНИТАРНИТЕ ФОРМИРОВАНИЯ В РУСЕНСКИ ОКРЪГ

През 1961 г. бе прекратено обучението на населението в курсовете ГСО, през които премина 53% от населението на Русенски окръг. От следващата, 1962 г. заедно с щабовете на ГО и ДОСО започна задължителното обучение на гражданите в курсове за медико-санитарна защита, които се водят и сега. В тях гражданите получават здравни знания за защита от ядрено, химическо и бактериологично оръжие, за оказване на самопомощ и взаимопомощ при масови поражения по време на война и природни бедствия, аварии, катастрофи и др.

Санитарна дружина на занятие

Важен момент от историята на русенската червенокръстка организация е създаването и развитието на санитарните дружини. Ползвайки съветския опит по обучението, подготовката и дейността на санитарните дружини на Съветския Червен кръст и Червен полумесец, започна изграждането на такива формирования. Трябва да се подчертае, че в Русенски окръг бяха изградени едни от първите санитар-

ни дружини в страната. В Русе те бяха прикрепени първоначално към здравните участъци на града — по квартали, след това в някои промишлени предприятия, в учреждения и учебни заведения. Същото се извърши и в останалите околийски съвети на БЧК в окръга.

Санитарните дружини в Русенски окръг намериха своето място сред санитарния актив, станаха първи помощници на здравните органи. За кратко време те спечелиха уважението на русенската общественост, станаха гордост за окръжната червенокръстка организация. Дисциплинирани, ентузиазирани, спретнато облечени, добре екипирани — навсякъде, където и да отиде — на парад, на манифестация, на учение, при оказване на медицинска и санитарна помощ, вдъхваха респект и уважение.

През 1952 г. ЦК на БЧК организира първия преглед на санитарните дружини, като на първенеца бе връчена подарената от Съветския Червен кръст и Червен полумесец преходна сребърна купа. На следващия национален преглед на дружините през 1953 г. на първо място в страната се класира санитарната дружина при МК Георги Димитров" с командирка Стефка Джамбазова.

Сандружиннички в действие

Изграждането и укрепването на санитарните дружини продължаваше ежегодно. Обучението им се водеше от лекари и фелдшери по 60-часова програма, дадена от ЦК на БЧК. За да се повишава квалификацията на лекторския и командния състав на сандружините, Окръжният комитет на БЧК ежегодно свиква методични сборове, а една част преминават през школата за кадри в с. Лозен — Софийски окръг. Обучението се води за добиване и разширяване на знанията по оказването на първа медицинска помощ на пострадали при стихийни бедствия, пожари, производствени аварии, при различни огнища на поражение, при масови епидемични заболявания. Не са един и два примерите на проявена готовност в това отношение. През зимата на 1954 г. падна голям сняг и беше затрупан пътнически влак на няколко километра от Русе. Тогава сандружината на ККЗ „Ив. Димитров“ по указание на ОК на БЧК първа се притече на помощ, занесе на пострадалите чай, коняк, оказа първа помощ на измръзналите.

През 1969 г. с теснолинейния влак на няколко километра от Червен бряг около 4 часа сутринта последният вагон излиза от релсите и се обръща. Докато успее да спре, влакът бива влачен на голямо разстояние и доста хора са пострадали, наранени. С този влак пътува командирката на сандружината при завод „П. Караминчев“ Мария Чуканова, която дава първа помощ на най-тежко пострадалите.

При снежната виелица през януари 1977 г. сандружинничките от с. Тръстеник оказаха първа помощ на 250 души измръзнали, затиснати в колито от снега. Непосредствено след земетресението на 4 март с. г. санитарните дружини от селата Екз. Йосиф, Батин, Г. Абланово, Борово, от заводите ЗИТА и „Червен“ оказаха първа помощ на пострадалите и участваха в противоепидемичните мероприятия. Сандружинничките от завод „Н. Киров“ посетиха в Първостепенна окръжна болница в Русе 36 тежкопострадали при земетресението и заедно с медицинския персонал се грижеха за тяхното здраве. След земетресението с помощта на ЦК на БЧК бяха подпомогнати парично 98 семейства, на които домовете бяха срутени или станали необитаеми.

За да се стимулира дейността и подготовката на санитарните дружини, отначало ежегодно, а впоследствие на две и три години се организираше преглед-съревнование между всички санитарни дружини. На първенците се раздаваха флагчета, грамоти, парични и предметни награди. Това стимулираше сандружините, които непрекъснато укрепваха като формирования на БЧК и Гражданската отбрана. По предложение на ОК на БЧК първи в окръга и в страната с близката подкрепа на директора на завод „В. Пискова“ др. Райна Цанева — заслужил деятел на БЧК, санитарната дружина уиш своя парадна униформа през 1956 г. Нейния пример последваха и други заводски сандружини („Ив. Димитров“, „Г.

Димитров", „Фазан"). На всички първомайски и други празници сандружините с песни манифестираха начело на своите трудови колективи.

Много добри постижения в своята дейност и в прегледите показаха сандружините при заводите „Г. Димитров", „В. Пискова", „В. Коларов", „Фазан", „Дунавска коприна", „Жити", „Н. Киров", „Юта", в градовете Две могили и Бяла, в селата Николово, Борово, Екз. Йосиф, Обретеник, Ново село, Ряхово, Сливо поле, Щръклево. Сандружината при ККЗ „Ив. Димитров" се класира на четвърто място в републиканския преглед през 1969 г.

Сандружиннички в болнична обстановка

Значителен е броят на жените, които имат над 10–15 години стаж в сандружините и са носители на много червенокръстки и трудови отличия. Тук заслужава да споменем имената на Петранка Бераха, бивша командирка на сандружината при завод „В. Пискова", носителка на Народен орден на труда — бронзов и медал „100 години БЧК; Спаска Стоева — командирка на дружината при МК „Г. Димитров"; Христанка Георгиева — на дружината при ККЗ „Ив. Димитров" — отличник на БЧК.

Не можем да отминем и имената на най-добрите лектори, окръжни методисти по обучението на сандружините в Русенски окръг. Това са д-р Ст. Попов, носител на Народен орден на труда — златен, заслужил деятел на БЧК и отличник на МНЗ, д-р Досю Досев — заслужил деятел на БЧК и отличник на МНЗ, д-р Иван Христов — отличник на БЧК.

С цел да се повишават знанията на сандружинничките при оказване

Сандружиннички на състезание

на първа помощ при гледане на болен всяка година ОК на БЧК обучава по една седмица в хирургичното и ортопедичното отделение на първостепенна окръжна болница в Русе и в районната болница в Бяла над 10% от личния състав на санитарните дружини. Така те се доближават до равнището на подготовка на средните медицински кадри, като добиват уменията да правят инжекции, да превръзват по-тежки случаи на наранявания, да се грижат за болен при стационарна и домашна обстановка.

В мирно време санитарните дружини са многобройна, организирана, добре обучена и дисциплинирана армия, която се ползува от здравните работници в селата и в промишлените обекти при масови профилактич-

ни и оздравителни мероприятия — имунизации и ваксинации, хигиенизиране на предприятията и селата, борба за висока санитарна култура на работните места.

През периода 1961—1968 г. в изпълнение на 537 МП редица обектови сандружини от Русе бяха поели шефство над няколко села в окръга за тяхното хигиенизиране и благоустрояване. Така например дружината на завод „В. Пискова“ бе поела шефство над с. Тръстеник, изразено в следното: организирано, с рейса на ХЕИ санитарната дружина заедно с главния лекар на ХЕИ д-р П. Гаврилов, негови сътрудници и сътрудници на ОК на БЧК отиваха във вечерните часове, представяха се на председателя на съвета, разпределяха селото на райони, по звена и правеха основна проверка на домакинствата. Те даваха ценни препоръки на стопаните за хигиенното поддържане на тяхното домакинство и накрая в определен час се събираха в съвета и пред ръководството на селото излагаха своите констатации. Само през 1967 г. 3,630 сандружиннички участваха в 269 оздравителни мероприятия — хигиенизиране, имунизации, санитарен контрол над хранителни и др. обекти.

Сандружиннички на обучение в болница

Със своята доброволна и всеотдайна работа санитарните дружини и днес са мирната армия на Българския Червен кръст, които са обичани и се ползват с голямо доверие сред населението на окръга.

КРЪВОДАРЯВАНЕ

Кръводаряването в нашата страна е тясно свързано с Втората световна война, а създаването на кръводарителен център у нас — с войната срещу хитлеристка Германия. Известно е, че с помощта на санитарната служба на Трети украински фронт и на санитарната служба на Българската народна армия в края на 1944 г. Българският Червен кръст създаде първия кръводарителен център в България. Впоследствие той стана база за развитието на хематологията и кръвопреливането у нас. След края на войната Българският Червен кръст предаде кръводарителния център с цялото му имущество на МНЗСГ, което откри на неговата база през 1948 г. Института по хематология и кръвопреливане. През 1949 г. излезе 23-то постановление на МС на НРБ, в което са формулирани основните задачи и принципите на развитие на кръводаряването и кръвопреливането. В него се определят и задачите на Българския Червен кръст в тази област.

Започва период на широка организаторска и пропагандна работа за популяризиране на кръводаряването сред населението. Българският Червен кръст има тежка и отговорна, но високохуманна задача да набира групи кръводарители. Те се изграждат на принципа на доброволността. След излизането на указа за безплатна медицинска помощ през 1951 г. кръвопреливанията се заплащаха от държавата, а кръводарителите получаваха пари за дадената от тях кръв.

През 1948 г. в Русе се проявяват първите наценки на кръводаряването, като в една акция от няколко квартали и заводи се записват и дават кръв едва 22 души, от които 4 жени даряват безплатно. През 1953 г. планът на русенската градска организация става вече 100 души кръводарители, но се изпълнява едва 43 %.

Началото на плановото безвъзмездно кръводаряване в нашата страна бе сложено през 1959 г., когато кръводарители от няколко окръга — София, Пловдив, В. Търново и Сливен, излязоха с призив към всички кръводарители в страната за безвъзмездно даване на кръв. На този апел откликнаха и кръводарителите от Русенски окръг. По това време в окръга имаше регистрирани над 1000 постоянни платени дарители, които даваха кръв по 3—4 пъти на годината. Дори имаше и такива, които даваха по 5—6 пъти, за да вземат повече пари.

Първият план за безвъзмездни кръводарители беше 300 души за целия окръг. Пред ОК на БЧК и станцията по кръводаряване и кръвопреливане в

Преглед на кръводарители

Русе със завеждащ д-р Стефан Баев стоеше много отговорна задача. Този първи план изглеждаше много голям за своето време. Но при много добра организация и пропагандна работа той беше преизпълнен. Изгради се агитаторски апарат от добри лектори-специалисти — хирурзи, акушер-гинеколози, педиатри и др. Беше даден план на дружествата на БЧК и най-вече в заводите. Организиран бяха масови събрания, на които се изпращаха лекторите, а в деня на кръводаряването самите агитатори даваха първи кръв и със своя личен пример увличаха хората. Такъв беше д-р Георги Захариев, дал над 50 пъти кръв, д-р Симеон Кънев — 125 пъти, д-р Зумпалов, кръводарителят Никола Цачев, дал 140 пъти кръв, Добриш Иванов — 100 пъти и много други.

От 1966 г. до днес планът за безвъзмездното кръводаряване се изпълнява и преизпълнява: 1966 — 113%, 1967 — 123%, 1968 — 119%. През 1968 г. русенската окръжна организация зае първо място в страната, а през другите години е била в челната тройка. Много добре изпълняваха своите планове за безвъзмездна кръв селата Екз. Йосиф, Батин, Ново Село, Бъзън, Ряхово, Караманово, Обретеник, Кацелово; заводите „Труд“, „П. Караминчев“, „Фазан“, „Г. Димитров“, „Ив. Димитров“, „Жити“, „Дунавска коприна“, гр. Бяла и много други.

За обществено признание и морално стимулиране БЧК връчва на всеки безвъзмезден кръводарител значка. Кръводарители, дали безвъзмездно кръв

5, до 10 и 15 пъти, стават носители на кръводарителски медали — бронзов, сребърен и златен, а дарилите над 20 пъти получават званието „Почетен кръводарител“ или правителствени награди. В Русенски окръг носители на златен медал са 415 кръводарители, на сребърен 660 и на бронзов 1555. Най-изтъкнатите многократни кръводарители са наградени с правителствени награди — Добриш Иванов с Народен орден на труда — сребърен, Симеон Кънев с Народен орден на труда — бронзов, д-р Дечко Узунов и Никола Ципурдей с орден „Гражданска заслуга“.

Даряване на кръв

Ежегодно Окръжният народен съвет отпуска средства за награждаване на многократни кръводарители с предметни награди и морално ги стимулира. Най-добрата награда за тях са посветените на кръводарителите тържествени вечери, организирани от Окръжния комитет на БЧК, театралните и оперни представления, поздравителните концерти.

Двадесетгодишният опит, натрупан от окръжната организация на БЧК по безвъзмездното кръводаряване доказва по безспорен начин, че то е успешно там, където партийните, административните, отчествено-фронтовските, профсъюзните и комсомолските органи и организации са начело на организационно-пропагандната работа. Ще посочим за пример бившия председател на съвета в с. Екзарх Йосиф д-р. Илия Калинов, който сам беше постоянен кръводарител. При груповите кръводарявания в с-

лото пръв даваше кръв, лично той беше главният организатор и пропагандатор и селото винаги изпълняваше 200% своя план за безвъзмездна кръв. Много са още примерите на такова себеотрицание, чувство за отговорност, за изпълнен дълг към държавата, към човека.

Кръводарители от Русе, дарили повече от 80 л. кръв

Голяма е ролята и на здравните работници по места, които са душатата на агитационно-пропагандната работа по безвъзмездното кръводаряване. Със своето слово и личен пример те изпълняват с успех тази високохуманна и патриотична партийна и държавна задача — превръщането на безвъзмездното кръводаряване във всенародно движение.

ВОДНО СПАСЯВАНЕ

Открай време през летните горещини русенци и хората от селата масово търсят прохладата на Дунава. Някога те даваха свидетелство за жертви на реката и то предимно в млада възраст. Ежегодно се даваха по 50—60 души.

Наченки на водноспасително дело в Русе съществуват отдавна на местна почва, но без то да бъде организирано и регламентирано от държавата. Тази дейност се вършеше стихийно, случайно, без предварително организиране и обучени кадри.

С разрастването на вътрешния и международния туризъм възникна необходимостта да се изгради единна водноспасителна служба за цялата страна. Представители на ДОСО и БЧК извършиха проучвания на първите създадени по Черноморието и Дунава спасителни постове през 1958—1959 г. и направиха предложения до Министерския съвет на НРБ да се създаде централна водноспасителна служба.

През 1963 г. Изпълнителното бюро на ЦК на БЧК взе решение да приеме водноспасителната дейност изцяло като своя задача. През следващата година Петият конгрес на БЧК утвърди окончателно водното спасяване като нова дейност на Българския Червен кръст. Изградена беше републиканска комисия по тези въпроси, а в окръзите — окръжни и местни комисии.

Съгласно съвместната инструкция на МНЗСГ и ЦК на БЧК № IV—714 и № 667 от 29.I. 1964 г. относно конкретизирането на задачите на БЧК по водно спасяване пред организацията се постави отговорно задачата да се поеме ръководството на тази дейност. Нужно бе да се разгъне широка просветна и профилактична работа за предпазване на населението от инциденти във водата и да се подготвят кадри за водноспасителните станции и постове. Изхождайки от важността на тези задачи, бюрото на ОК на БЧК в Русе още в началото на 1964 г. взе важни решения. Изгради се окръжна комисия от 12 души с председател д-р Иван Петков — главен лекар на Бърза медицинска помощ при окръжна първостепенна болница. Впоследствие беше привлечен за председател Спас Райчев — зам.-председател на ИК на ОНС. Като членове на комисията бяха включени представители на партията, на обществените организации, на различни ведомства.

Секретари на комисията бяха инструкторът при ОК на БЧК Иван Сечанов и нещатният сътрудник В. Стрелковски. Още в самото начало

Водноспасителен пост

на 1964 г. Окръжният комитет на БЧК и комисията разгъната широка агитационно-пропагандна и профилактична работа. Изнесени бяха 126 беседи на тема „Опасности при къпане и плуване“ пред 21,000 слушатели от 12 завода, 15 средни училища и 22 села. В тази масово-разяснителна и пропагандна работа бяха включени 56 здравни работници. Отпечатани бяха 15,000 листовки и лозунги, изработени бяха 12 големи плакати и поставени на видни места в Русе. Специална изложба беше поставена на витрината на читалище „Зора“, отпечатани бяха статии във в. „Дунавска правда“. Дните от 20 до 30 юни бяха обявени за десетдневка на водното спасяване. В кино „Ангел Кънчев“ се организира постоянно действаща кинолектория. Още през първата, 1964 година бяха обучени 26 спасители, а работникът от завод „Г. Димитров“ Петко Минчев първи завърши курса за инструктори по водно спасяване при Централната школа на ЦК на БЧК. В Русе бяха обучени по водно спасяване и 13 учители по физическо възпитание, назначени за спасители в ученическите морски лагери и бригади, както и 62 здравни работници по съвременните методи на спасяване на удавени. По предложение на ОК на БЧК бяха обучени допълнително по съкратена програма през юни същата година 66 млади плувци за водни спасители.

Наред с пропагандната работа беше извършена и профилактична дейност. Обходени бяха от комисия през пролетта и есента всички водни

площи, плажови ивици, язовири и други, обозначени бяха местата за къпане, на забранените бяха поставени табелки „Къпането забранено“, отрядници охраняваха крайбрежието. Предприятието „Културен отдих и украса“ към ГНС оборудва плажа на остров „Матей“ в Русе, а до пристанището разкри така наречения „Плаващ басейн“. Назначени бяха първите 6 спасители и ежедневно дежуреше линейка с медицински работник. Само за една година без опит, без обучени ръководни кадри бе разгърната значителна дейност, която даде веднага резултати — само 6 души удавени, от които четири на забранени за къпане места.

Така работата продължи през следващите години. Организаторската и пропагандната работа беше разширена с включването на 5 кинолектории, в които д-р Попов от централната комисия по водно спасяване демонстрира съвременните методи за съживяване на удавен с фантом. Общо за сезона само в Русе бяха изнесени 125 радиобеседи.

Оказване помощ на удавен

През 1967 г. бяха изградени и обучени първите отбори — състезатели по водно спасяване, с които се организира окръжно състезание. Окръжният първенец участва в републиканските състезания и се класира на седмо място, през 1968 г. заема пето място в общото класиране и трето по гребане, а през 1969 г. се нареди на второ място отборно. През 1968 г. се

удавиха 9 души, а бяха спасени от явна гибел 123. През последните 1977 и 1978 г. няма нито един удавен в позволените за къпане места. За да се осигури безопасното къпане на хората във водните площи ида се предотвратяват нещастните водни инциденти, ежегодно ИК на ОНС и ГНС-Русе излизат със заповед, която задължава заинтересованите ведомства, съвети, организации и органи да вземат предохранителни мерки, за да не се допускат нещастни случаи.

Вече споменахме, че към ОК на БЧК има изградена окръжна комисия по водно спасяване, комплектувана от хора предани на делото на водното спасяване. За да има по-голям авторитет и да се търси отговорност за неизпълнението на 10-то министерско разпореждане и заповедта на председателя на ИК на ОНС, комисията се оглавява от зам.-председател на ОНС. През 1972 г. за неин председател беше избран д-р Димитър Бонев, който с много голяма вещина и любов ръководи и сега комисията, която е от 23 души. За успехите на водното спасяване в Русенски окръг много голям дял има заслужилият деятел на БЧК д-р Георги Свирчев — главен лекар на окръжния медико-физкултурен диспансер, който е зам.-председател на комисията по водно спасяване. Много ревностен неин член е секретарят на Градския комитет на БКП Вълко Вълков. От 1977 г. сектор Водно спасяване в Окръжния комитет на БЧК се оглавява от младия ентузиазиран инструктор — инж. Емил Тедески, който е, секретар на комисията.

Оказване помощ на удавен

От 1964 до края на 1978 г. в Русенски окръг са обучени 414 правоспособни спасители. 425 ученици са завършили курсовете „Млад спасител“ и 65,953 души са обучени в курсовете „Водноспасителен минимум“. Ежегодно се обучават всички помпиери и пазачи на водни площи и лодководачи.

Русе е най-големият град на Дунава. Окръгът има 100 км речна ивица и реката е много опасна, пълна с изненади — силно течение, водовъртежи, подводни ями и скали. Това предизвика необходимостта да се изгради водноспасителна база за обучение на спасителни кадри в сладководни води. Предложението на ОК на БЧК бе прието от ЦК на БЧК и бе взето решение в Русе да бъде построена водноспасителна база, филиал на Централната база в Созопол, със закрит плувен басейн с олимпийски размери. Строежът ще започне през 1981 г. Това ще бъде най-големият дар на русенската общественост, на червенокръстците, на дейците по водно спасяване. Разбира се русенската база ще бъде и на услугите на окръзите от Северна България.

ОРГАНИЗАЦИОННО-МАСОВА ДЕЙНОСТ

На фона на цялостното възходящо развитие на Русе и окръга след 9.IX.1944 г. се възроди и разви русенската организация на Българския Червен кръст. Начело застанаха хора предани на народното дело, участваха активно в борбата срещу капитализма и фашизма, като д-р Димитър Хаджиев — народен лекар, д-р Минчо Стоилов, д-р Моисе Голдшайн, д-р Александър Ковачев, Хери Теохарова, Иванка Сотирпейчева и др.

На първият и вторият конгрес на БЧК, състояли се през 1947 и 1950 г., заедно с приетия устав бяха определени идеологическата същност на организацията, нейните основни принципи — социалистическия хуманизъм и пролетарския интернационализъм, структурата, даваща възможност за най-широко и масово привличане на членове и преустройството на организацията на основата на опита на Съветския Червен кръст и Червен полумесец.

В съвсем кратък период след Деветосептемврийската социалистическа революция русенската организация се утвърди като масова, доброволна и общонародна. Нейната разнообразна дейност и дълбокохуманните ѝ цели спечелиха привързаността и обичта на трудещите се. Високата оценка на вождя и учителя на нашия народ, безсмъртния Георги Димитров, в навечерието на Първия конгрес на Българския Червен кръст през март 1947 г. утвърди окончателно доверието на нашия народ към неговото патриотично и народополезно дело. Организацията доказва своята жизнениост и обществена значимост с цялата си дейност по време на Отечествената война.

През 1949 г. по решение на ЦК на БКП Помощната организация се вля изцяло в Българския Червен кръст. В Русе това бе означено тържествено на 1 юли 1949 г. в бившия църковен салон (сегашната опера). За председател на новообединената и мощна организация на Русенския Червен кръст бе избран верният и последователен борец против фашизма, първият областен директор на Русе, след това председател на ОК на ОХ, народният представител и народен лекар д-р Димитър Иванов Хаджиев. След неговото напускане на града той бе заменен от адвоката Александър Ковачев, бивш кмет на Русе и председател на ОК на Помощната организация.

Вливането на Помощната организация с нейните изпитани партийни кадри и последвалите решения на разширеното съвещание на ЦК на БЧК от 22. IX. 1949 г. — за генерална реорганизация и подготовка на втория конгрес, допринесоха извънредно много за укрепването на организа-

ционното състояние на Червения кръст в Русенски окръг. Премахнати бяха неслужебните за организацията дейности, в това число търговско-стопанската. Разшири се работата в областта на подпомагането на политемигранти, пострадали в борбата против капитализма, фашизма, колониалното робство, расовата дискриминация и империалистическата агресия. Червеният кръст започна активно да подпомага здравните органи при решаването на всички важни проблеми на общественото здравеопазване, да разгръща масова здравна просвета сред населението. Широкият червенокръстки актив в най-тясно взаимодействие със здравните работници подпомагаше изграждащото се социалистическо здравеопазване и участвуваше в профилактичните санитарно-оздравителни мероприятия.

Съвещание на червенокръстки актив

В подготовката на Втория конгрес на БЧК в Русе на 21 май 1950 г. бе изграден окръжен съвет с председател д-р Минчо Стойлов и секретар Хери Теохарова. В целия окръг бяха утвърдени 8 околийски съвети на БЧК в градовете Бяла, Дулово, Исперих, Кубрат, Разград, Русе, Силистра и Тутракан.

На териториален и производствен принцип бяха изградени съвети и дружества на БЧК в квартали, предприятия, учреждения, села, учебни заведения. Русе бе разделен на три районни съвета с платени районни

секретари. Районните съвети имаха седалища в помещенията на партийните и отечественофронтовските организации. В изпълнение на решенията на Втория конгрес на БЧК и съобразно приетия от него нов устав червенокръстката организация в Русенски окръг тръгна по широк, творчески път, нейната дейност стана по-разнообразна и по-съдържателна. Взе връх разбирането, че тази хуманна дейност ще бъде най-пълноценна в тясно съдружие с народното здравеопазване. На попрището на Червения кръст работиха всеотдайно нашите изтъкнати лекари: д-р Минчо Стоилов, д-р Моис Голдщайн, д-р Стефан Баев, д-р Ефтим Дуков, д-р Котоков, д-р Любен Ковачев, д-р Георги Николов, д-р Иван Митев, д-р Петър Гаврилов, д-р Георги Захариев, д-р Петър Попов и още много други.

Дейността на русенската окръжна организация на БЧК може да бъде разделена на четири етапа. Първият обхваща времето от 9.IX.1944 до края на 1949 г., вторият — от края на 1949 до 1959 г., третият — от края на 1959 до 1970 г. и четвъртият — от 1970 година до наши дни. Това са етапи, в които организацията въвежда все нови и нови здравнопросветни и здравносамодейни форми на работа, обхваща все по-широк доброволен и предан актив в своята народополезна дейност.

След Втория конгрес на БЧК русенската окръжна организация винаги бе сочена от ЦК на БЧК за пример. В юбилейната летописна книга, издадена по случай столетието на Българския Червен кръст, пише: „Русенската окръжна организация се очертава като една от най-добрите в страната както преди, така и след Девети септември 1944 година“. Три пъти тя бе премирана в съревнованията от национален мащаб по цялостната дейност, а многократно окръгът дава първенци по различни профили от дружества, ученически санитарни постове, санитарни постове предприятията, на село, по пътищата и кантоните, санитарнидружени, по кръводаряване и обществено здравеопазване. Още през 1951 г. резултатите от първото национално съревнование между окръжните съвети на БЧК изведе русенската организация на първо място в страната. Посрещането на русенската делегация, от София начело с д-р Минчо Стоилов с преходното знаме и другите трофеи се превърна в ентузиазизиран червенокръстки митинг пред сградата на сегашното пристанищно управление.

Тези и други успехи биха били немислими без правилното взаимодействие със здравните работници. Те доказват огромното значение на БЧК в Русенски окръг за успешното и възходящо развитие на социалистическото здравеопазване.

Русенското окръжно ръководство с председател д-р Иван Митев внесе нови сили и кадри за изпълнение на приетата на заседание на бюрото от 10 юни 1953 г. разгъната програма. Освободена бе секретарката на комитета Елена Стефанова и с решение от 3 юли 1953 г. се

утвърди за нов секретар на Русенския окръжен съвет на БЧК др. Никола Зоров. Той встъпи в длъжност на 12 август 1953 г. и продължава до днес да работи като зам.-председател на ОК на БЧК.

Русенската окръжна организация тръгна по най-правилно начертания път, особено в областта на здравното възпитание на народа и издигането на неговата здравна култура, в развитието на здравната самодейност на трудещите се и младежта и включването им масово в различните оздравителни мероприятия. С ускорени темпове тя се превърна в истинска масова и широка обществена опора на медицинските работници и подпомогна коренното подобряване на здравното обслужване на цялото население в Русенски окръг.

Първите червенокръстки дружества бяха изградени в промишлените предприятия „Г. Димитров“, „В. Пискова“, „Фазан“, „Жити“ и др. и в селата Червена вода, Пиргово, Ряхова, Иваново, Басарбово, „Ново село, Красен и др.

Възстановен беше Младежният Червен кръст, като към Окръжния съвет на БЧК в Русе беше изградена младежка секция, в околийските съвети се създадоха околийски младежки секции и в по-голямата част на учебните заведения — младежки комисии.

Започна и записването на нови членове на БЧК. Към 31 декември 1949 г. русенската червенокръстка организация наброяваше 12,576 члена, а в края на 1978 г. — над 100,000 или всеки трети човек в окръга е член на Българския Червен кръст.

Национално съвещание по съвместната работа на БЧК и профсъюзите — 1973 г.

До 1971 г. в Русенски окръг имаше дружества във всяко село, предприятие, учреждение, квартал — общо 272. С решение на Секретариата на ЦК на БКП изграждането на масовите организации премина на териториален принцип. Останаха дружествата в селата и кварталите на градовете, а тези в заводите и учрежденията бяха закрити. Но дейността на БЧК се запази, като се изградиха червенокръстки комисии към профкомитетите. Към 1978 г. в Русенски окръг имаше 133 дружества, от които 75 в селата и 58 в кварталите на градовете: Русе — 44, Бяла — 6, Две могили — 3 и Вятково — 3.

Към Окръжния съвет на БПС има изградена комисия за работа на Червения кръст и оказване на методична помощ на червенокръстките комисии в заводите и учрежденията, които са 105 на брой. Окръжната комисия се състои от 15 души — представители на БПС, БЧК, ГО, ХЕИ, на районни комитети на БЧК и председатели на по-големи заводски червенокръстки комисии. Неин председател е инж. Цоневски — секретар на ОС на БПС.

Русенският окръжен комитет на трето място, 1973 г.

След реорганизацията работата на БЧК не пострада, а напротив, продължи да се извършва с голяма любов от комисииите, в чийто състав влязоха бившите членове на ръководствата на дружествата. Много добре работят комисииите в заводите: „Ив. Димитров“, „Г. Димитров“,

„Фазан“, „П. Караминчев“, „Н. Киров“, „В. Пискова“, „Жити“, „Дунавска коприна“, „Девети септември“, „Труд“, „Дим. Благоев“, ЗИТА, „Юта“, „Г. Генев“ и много други.

През 1974 г. Русе стана домакин на първото национално съвещание за обмяна на опит, на което присъствуваха секретарят на ЦС на БПС д-р Стоилов, първият зам.-председател на ЦК на БЧК Г. Господинов, сътрудници от апарата на ЦС на БПС и ЦК на БЧК, зам.-председатели и инструктори от окръжните комитети на БЧК от цялата страна. Съвещанието даде висока оценка за съвместната работа на Българските професионални съюзи и Българския Червен кръст.

Окръжна отчетно-изборна конференция — 1975 г.

В Русенски окръг до 1978 г. имаше изградени 4 градски, 26 общински и 6 районни комитети. След излизането на постановлението на Министерския съвет на НРБ за изграждане на новите селищни системи в окръга се промени структурата. Сега функционират 10 общински комитети: Русе, Бяла, Две могили, Вятково, Ценово, Борово, Иваново, Щръклево, Сливо поле, Ново село. В Русе останаха районните комитети, изградени на територията на петте поликлиники и към транспортната болница. Първоначално по указание на ЦК на БЧК и Министерството на транспорта в системата на транспортните предприятия беше изграден през 1966 г. възлов комитет на БЧК с председател д-р Антон Шишков. Той разви

много добра дейност, поради което през 1968 г. в Русе се състоя национално съвещание за обмяна на опит по работата на БЧК в системата на транспорта.

Семинар с радиопрограмни работници

Успешното изпълнение на разнообразните задачи на БЧК е немислимо без помощта и сътрудничеството с другите политически, масови, административни организации и органи. Червеният кръст в окръга има пълната подкрепа от страна на партията и работи в тясно взаимодействие с ОФ, ДКМС, БПС, дирекциите НЗСГ и Народна просвета, ГО, МВР, КАТ и др.

Общо 470 са дейците на БЧК в Русенски окръг, които за своята дългогодишна и предана червенокръстка дейност са получили правителствени, червенокръстки и други отличия. От тях 26 са носители на правителствени награди, 36 са заслужили деятели на БЧК, 12 са отличници на МНЗ и МНП и 396 — отличници на БЧК. Нека споменем някои от тях: д-р Георги Захариев, който е посветил 50 години от своя живот на русенската окръжна червенокръстка организация — носител на Народен орден на труда — сребърен и заслужил деятел на БЧК, продължава да работи за делото на БЧК като член на Бюрото на ОК на БЧК и

зам.-председател на окръжната комисия към ОС на БПС за работа с Червеният кръст; д-р Ст. Баев — носител на орден „Червено знаме на труда“; д-р П. Гаврилов — носител на Народен орден на труда — златен; Райна Цанева — Народен орден на труда — златен; д-р Ст. Попов — Народен орден на труда — златен; П. Станчева — Народен орден на труда — сребърен; София Иванова — заслужил деятел на БЧК.

Делегати от Русе на VII конгрес на БЧК — 1976 г.

В помощ на Бюрото на ОК на БЧК са изградени 9 комисии на обществени начала — организационно-масова, за работа с младежта, окръжна младежка комисия, студентска комисия, по кръводаряването, по гражданска отбрана, по водно спасяване, по обществено здравеопазване и по агитация и пропаганда. Всяка от тях е съставена от 12 до 23 души. Това е многоброен доброволен актив от добре подготвени специалисти, които не жият сили и време, за да помагат при изпълнението на многобройните червенокръстки задачи.

Немислимо е Червеният кръст да изпълнява своята народополезна дейност без обучението на многобройния доброволен червенокръстки актив. Това Окръжният комитет на БЧК, в Русе извършва, като изпраща курсисти в школите на ЦК на БЧК, чрез ежегодни курсове и семинари, срещи за обмяна на челия опит и популяризирането му. Социалистическото съревнование е предпоставка за създаване на дейни ръководства на комитети и дружествата.

Разнообразната червенокръстка дейност намира широко отражение в средствата за масова информация — печат, радио, кино и др. Русенската окръжна организация провежда ежегодно преглед на магнетофонните записи на местните радиотранслационни възли с червенокръстка и здравна тематика и от 1974 г. участвува със свои представители на националния преглед в Хисар. Редовно се правят предавания, концерти по РТВ, дават се статии в местната преса. В Бюлетина на ЦК на БЧК от дълги години сътрудничи ревностната пропагандаторка на делото на Червения кръст Стефка Табакова. Традиция стана ежегодно да се организира преглед на червенокръстките и здравни филми в Русе.

В бъдеще русенската окръжна червенокръстка организация ще развива още повече обществено-държавното начало, ще подобрява и разширява връзките и сътрудничеството с обществените организации и държавните органи.

Бюро на ОК на БЧК Русе — 1980 г.

От ляво на дясно: Никола Зоров, Стефан Абакозов, Дамян Манолов, Янка Колева, д-р Илия Трифонов, д-р Георги Николов, д-р Никола Колев, к.м.н. д-р Доси Досев, д-р Георги Ванчев ;

МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ

Възможностите на окръжната организация да развива международна дейност са ограничени и скромни. Води се международна ученическа кореспонденция, подпомагат се политемигранти и бежанци, преминали през Русе. В града и в окръга са идвали чужди червенокръстки делегации — на Френския Червен кръст начело с неговия председател, на Турския Червен полумесеџ начело с неговия председател, на Лигата на Червените кръстове, на Полша, Гана, Румъния и др. Те са запознавани с дейността на нашата организация, обменяли са опит с нас и ние с тях.

Делегация на Румънския Червен кръст в Русе

Много добри дружески връзки се създадоха с побратимените на Русе градове — Братислава, Потсдам, Рига и Гюргево. Техни и наши делегации разменят свои гостувания и тези връзки продължават до днес.

Когато се събираха подписи под обръщението на Световния съвет на мира, членът на БЧК от с. Гагала (сега Николово) Ангел Топалов, тракторист — началник на санитарен пост, заяви: „Аз се подписвам под обръщението, защото като боец от Отечествената война видях ужасите на войната и много пъти смъртта и опожарените селища и градове с гладувачи майки и деца. Аз активно работя за БЧК, защото тази организация се бори за мир и дружба между народите“.

МЛАДЕЖКА ЧЕРВЕНОКРЪСТКА ДЕЙНОСТ

Въз основа на опита от Балканската война (1912–1913 г.), когато български младежи и девойки, главно ученици от гимназиите, оказват помощ на ранените и болни войни, събират средства за бойците на фронта и се включват активно в дейността на Българския Червен кръст, бива замислено създаването на младежки червенокръстки групи. Първата световна война осуетява тази инициатива, макар че и по време на нея младежта е сред първите, които оказват помощ, работят в болници и лазарети, в подкрепителни пунктове, в комисии и др. поделения на военно-медицинската служба и на Българския Червен кръст.

Петър Хр. Спасов – председател на първата група на Младежкия Червен кръст в Русе

Веднага след завършването на войната, през 1918 г. се създават и първите национални младежки червенокръстки организации.

Началото на Младежкия Червен кръст в България се поставя през 1921 г.

На 14 октомври 1921 г. в VII полукласически клас на русенската мъжка гимназия е създадена първата в Русе група на Младежкия Червен кръст. Избрано е и първото настоятелство на групата. Председател става Петър Спасов, а учител-ръководител Христо Спасов. Постепенно се създават групи и в останалите класове на мъжката гимназия, а след това и в другите русенски училища.

Знамето на Младежкия Червен кръст в Русе — 1921 г.

Така създаденият клон на Младежкия Червен кръст става неразделна част от Русенското дружество Червен кръст.

Идеите на Младежкия Червен кръст — да помага на болни и ранени и да ратува за миролюбие и братство между хората, изразени с лозунга „Аз служа“, допадат на младежта и още към края на 1921 г. броят на неговите членове в Русе стига цифрата 370.

Целта е да се възпитава учащата се младеж, да се насадят в нея здрави схващания за обществената ѝ роля, да се развиват общочовешки идеи. Младежите да се грижат за подобряването на своето и на другарите си здраве, да развиват у себе си чувството на взаимопомощ и човеколюбие, да укрепват дружбата с младежта от други страни.

Русенското гражданство посреща с радост въодушевената работа на Младежкия Червен кръст, в който членуват масово учащите се от всички русенски училища.

Под ръководството на учителя Михаил Стамболиев в Русе се издава периодично вестник „Червенокръстци“. Първият му брой датира от 25 декември 1928 г., а последният, двадесет и пети, излиза през май 1937 г.

Ръководство на Младежкия Червен кръст в Русе — 1937—1938 г.

В дейността на Младежкия Червен кръст важно място заема здравната просвета. Честите реферати и беседи учат младите червенокръстци как да се грижат за своето здраве и да създават хигиенични условия на училище, в къщи и на улиците. Бедните болни ученици са подпомагани безплатно с лекарства, облекло, закуски и обеди.

През различно време групи от млади червенокръстци преминават курсове за оказване на първа медицинска помощ на пострадали при обществени бедствия. Лекциите са изнасяни от русенски лекари, а практическите занимания се извършват в окръжната болница.

През 1932 г. ученичката от VIII клас на русенската девическа гимназия Цветана Хаджишванова е изпратена и взема участие в международен конкурс за плакат на Младежкия Червен кръст, състоял се на 15 октомври същата година в Париж. Младата русенка — червенокръстка се представя с плакат на тема: „Здраве, взаимопомощ и мир“. Хаджишванова получава трета награда в конкурса и е удостоена с диплом и бронзов

медал. По този случай градското бюро на Младежкия Червен кръст в Русе издава пощенски картички.

Пропагандна пощенска картичка с медала на Цветана Хаджииванова

Младите русенски червенокръстци поддържат връзки и разменят писма със свои другари от други страни — Япония, Югославия, Австралия.

На посещение в Русе на 18 април 1936 г. е главният секретар на Лигата на Младежкия Червен кръст в Париж Джордж Милсон. Той е посрещнат много сърдечно и изразява задоволството си от добрата дейност на русенската червенокръстка младеж.

Като много добра е отчитана през различни периоди дейността на Младежкия Червен кръст в първоначалните училища „Ив. Вазов“, „Ст. Караджа“, „Ангел Кънчев“, в прогимназиите „Хаджиоглу“, „Любен Каравелов“, в девическата гимназия, мъжката гимназия и др.

Броят на членовете на Младежкия Червен кръст в Русе през 1925 г. е 4,943. През 1942 г. заедно с младежките Червени кръстове в цялата страна той е закрит. Неговата дейност и материални средства са иззети от фашистката организация „Бранник“.

Червенокръстката младежка дейност се възстановява след 9. IX. 1944 г. с други форми и с ново, прогресивно съдържание. Начело на организацията застават прогресивни младежки дейци от РМС, ЗМС,

ССМ, както и някои дейци от предишното ръководство на Младежкия Червен кръст, неподдали се на бранническата организация. В Русе е създадено областно ръководство на Младежкия Червен кръст с ръководител д-р Христо Шиваров – областен училищен лекар.

Младежи-червенкръстци от Русе

Дейността по онова време се изразява в събирането на средства чрез концерти, закачване на лентички на гражданите, доброволни дарения чрез касички в кината. Отпечатани са и се разпространяват джобни календарчета. Събраните 265,000 лв. се дават на училищни трапезарии за помощи и стипендии на бедни ученици-червенкръстци, издържа се летовище във Варна.

През 1946 г. в Русе е организиран областен младежки събор и агитационна седмица за популяризиране на делото на БЧК и за борба с грипа.

Русенската градска младежка организация, начело на която застава членът на ГК на ДСНМ Велико Дичов, разгъна широка кампания във всички училища за набиране на членове и сформирание на младежки червенкръстки комисии, за организиране на курсове по лична и обществена хигиена, за даване на първа медицинска помощ в училищата, помощни

акции, за изнасяне на здравни лекции и беседи за значението на Червения кръст, за мира и войната, за помощта и взаимопомощта.

През време на Отечествената война голям брой младежи и девойки-червенокръстци помагаша в грижите за болните и ранени войници. Те организираха колективни посещения и поднасяха подаръци в лечебните пунктове, посрещаха и настаняваха преминаващите бойци през Русе в подкрепителните пунктове, развеждаха ги из града, участваха в акциите за събиране на помощи от населението за пострадалите в борбата против фашизма и за бойците от фронта.

Млади червенокръстци от Русе с Жорж Милсон — 1936 г.

Русенската младежка организация обучи и разкри във всички училища санитарни постове, които участваха в санитарното подпомагане на младежките бригади и по време на строежа на ЖП линията Самуил-Силистра. Подвижни санпостове оказваха първа помощ на митинги и манифестации.

В края на 1964 г. Червеният кръст беше изградил над 80 младежки секции в училищата с над 6 хиляди членове и над 30 санитарни поста.

Младежският сектор на Русенския Червен кръст, който имаше непрекъсната тясна връзка с ДСНМ и дори беше поставил пред входа на комитета фирма „Младежки Червен кръст при ДСНМ — Русе“, беше превърнал канцеларията си на червенокръстки щаб. От тази младежка формация бе изпратена доброволна червенокръстка санитарна бригада в Югославия начело с младежа Люцканов.

Още през 1945 г. в Русе Младежският Червен кръст се включи активно в проведената от здравните органи борба с маларията.

През същата година се проведе в национален мащаб Ден на Червения кръст. В Русе той бе организиран на 30. XII. 1945 г. В него голямо участие взе Младежкия Червен кръст, с помощта на който бяха събрани и изпратени до Върховното управление на Българското дружество Червен кръст в София 230 хиляди лева, съгласно писмо №36 от 12.I. 1946 г. на Русенския Червен кръст.

След състоялата се национална конференция на Младежкия Червен кръст през май 1947 г. в Русенски окръг бе направен нов скок в дейността. Разгъната бе широка санитарна подготовка на младежта, активна работа по здравното възпитание, борбата за трезвеност, курсове ГСО и БГСО в училищата. На 1 октомври 1949 г. Русенският Червен кръст прие генерален план за курсовете ГСО и БГСО. При възрастните се водеха от съветите и дружествата на БЧК, а при учащите се – по линия на ДСНМ в гимназиите и прогимназиите.

Подготовка на подаръци за чужбина

Здравното възпитание на подрастващите стана основна задача на Червения кръст. От учебната 1950–1951 г. започна да се внедрява масовото обучение на учениците в курсовете ГСО и БГСО. Само през първата учебна година бяха организирани 119 курса ГСО с 2888 значкисти и 7 курса БГСО с 220 значкисти. В края на 1961/1962 учебна година бяха обучени 73,876 значкисти ГСО и 158,309 – БГСО. Курсовете БГСО

продължават и днес с всички ученици от шести клас, като всяка учебна година ги завършват над 3,500 ученици, или над 97% от учениците от шести клас. С IV клас ежегодно се провежда курс „Помогни на другаря си“ — завършват го над 3690 чавдарчета или 98%. С най-малките, от I до III клас се организира здравна игра с марки „Чистота, здраве, красота“, в която ежегодно участвуват над 9,000 деца. Със седемте класове ежегодно се провежда курсът „Санитарен инструктор“, който завършват над 3,000 ученици. По проблемите на половото възпитание с учениците от девети клас на гимназията и първите курсове на техникумите се организират кръжоците „Хигиена на девойката“ и „Хигиена на младежа“ — завършват ги над 7,500 ученици, или над 98%.

Наред с курсовете и кръжоците в учебните заведения се осъществуват разнообразна здравнопросветна дейност. Много интересни са здравните фестивали, които се организират във всяко училище и завършват с окръжен фестивал, в който участвуват най-добрите. През 1962 г. в Русе беше проведена за първи път тридневка на здравето, на която присъстваха тогавашният зам.-председател на ЦК на БЧК д-р Г. Ангелов и В. Иванова — зав. отдел Младежки при ЦК на БЧК. За обмяна на опит в Русе дойдоха също зам.-председателите и инструкторите по работата с младежта при окръжните комитети на БЧК от цялата страна.

Пионерска здравна самодейност

След Девети септември все още учебната база беше бедна, обстановката в училищата — мрачна, а хигиената — на ниско равнище. Това доведе до идеята да се разгърне всенародно движение за висока санитарна култура в учебните заведения. Първи в окръга червенокръстците от училищата в Силистра (тогава в рамките на Русенски окръг), ръководени от отдел Народна просвета при Околийския народен съвет и Околийския съвет на БЧК с председател д-р Ст. Мутафов подеха този почин, подпомогнати от Окръжния съвет на БЧК и Окръжната санепидстанция с главен лекар д-р П. Гаврилов. За първи път в коридорите и по стълбниците се поставиха пътеки, много саксии с цветя, самите ученици идваха на училище чисти, организирани бяха проверки от санитарните постове за личната хигиена. Поставиха се кошчета за смет, проветриваха се класните стаи. Всичко това стана причина да се проведе национална среща за обмяна на опит през 1956 г. и да се разгори истинско съревнование за превръщане на учебните заведения в образцови не само в Русенски окръг, а в цялата страна.

Много полезна дейност в помощ на здравните работници и училищните ръководства извършват санитарните постове и санитарните патрулни двойки. Те се борят за висока санитарна култура в класните стаи, коридорите, грижат се за личната хигиена на учениците. Докато в

Пионери на конкурса „100 години БЧК“

края на 1949 г. има само 5 санпоста в училищата и нито един санитарен патрул, то днес санпостове са 989, а санитарните патрулни двойки 524. Ежегодно в средношколските и пионерските лагери и бригади се изграждат над 140 временни санпостове, които подпомагат лагерното и бригадирско ръководство в санитарния контрол, в здравната просвета и здравната самодейност.

Много добре работят санитарните постове в училищата: ССТ „Образцов чифлик“, Техникум по облекло, СПУ в гр. Бяла, „Л. Каравелов“, „А. Кънчев“, 12-то основно, „Н. Й. Вапцаров“, „Ив. Вазов“, „В. Левски“, в гр. Две могили, в селата Обретеник, Кацелово, Червена вода, Ряхово, Красен, Борисово, Острица и много други. В тези и във всички останали училища санпостове са се превърнали в истински помощници на училищните здравни работници. Те организират дни за почистване на училищата — двора, отходните места, стаите, кухнята, общежитията, работилниците и кабинетите по практика, класните стаи. Участват при провеждането на имунизации, ваксинации, устройват филтри при грипна епидемия.

Младите червенокръстци се излявяват особено активно в тимуровската дейност „Пионерите помагат“, а средношколците — в социално-помощната дейност. В Русенски окръг много червенокръстки дружества в училищата, а сега червенокръстки комисии имат поето шефство над

детски ясли, детски градини, стопански дворове, здравни заведения, родилни домове, старчески домове, над самотни стари и недъгави хора, деца-сираци, близнаци и многодетни семейства. Например математическата гимназия и руската гимназия са поели шефство над Дом майка и дете. Техникумът по индустриална химия, у-ще „В. Коларов“, СПТУ за текстил, училищата в с. Щръклево, Червена вода и др. имат шефство над детските градини, което се изразява в посещения и чествуване съвместно на празници. Поднасят се подаръци, цветя, картички до родителите, изпълняват се съвместни програми, дават се мартенички, четат се приказки.

Ученически санитарен пост в действие

Високохуманно е поетото шефство над многодетни семейства от червенокръстците от с. Червена вода, у-ще „П. Р. Славеиков“ и Техникума по обществено хранене. Окръжната младежка комисия при ОК на БЧК е поела шефство над три деца-близначета от Русе (на семейство Копчеви), като редовно ги посещават в къщи, следят за тяхното здраве и развитие, поднасят им подаръци.

Общо в окръга над 100 обекта има поето шефство от пионерски групи. Проведени са 605 трудови акции само за една година. Над 405 са индивидуално поетите шефства. В това движение участвуват над 6,000 пионери.

Прекрасна изява на червенокръстите от училищата се оказа движението „Моят дом, моята улица, моето училище — чисти и красиви“, което прерасна в движение „Моята родина — китна градина“. В резултат на това само за една година в окръга са засадени 29,540 броя фиданки, проведени са 4,160 трудови акции, засадени са 29,820 цветя, проведени са 2,700 трудови акции, за хигиенизирането на учебните заведения, поддържат се около 400 паметници, паметни плочи и други исторически места. В това движение участвуват над 21,000 пионери от Русенски окръг.

За трайни успехи в тези движения учениците от у-ще „Т. Кърджиев“ и „Ол. Панов“ са наградени от ЦК на БЧК с грамоти, предметни и парични награди.

Социално-помощна дейност на млади червенокръстици

Своето патриотично възпитание младежите и девойките от деветите и десетите класове на средните политехнически училища и гимназиите и тези от първи и втори курс на техникумите получават в часовете по медико-санитарна и военно-техническа подготовка, която се въвежда във всички средни училища от учебната 1967—1968 г. Ежегодно 7,160 ученици биват обучавани от 27 лектори — здравни работници и учители, и овладяват умения и навици за оказване на помощ и взаимопомощ, оказване грижи към болни и пострадали, взаимодействие при масови аварии, злополуки и бедствия.

За първи път беше разработена и въведена във всички учебни заведения програмата от МНЗ, МНП, ДКМС и ЦК на БЧК за здравноетичното възпитание на учащите се от първи до девети клас. В Русенски окръг тази програма започна да се изпълнява от учебната 1977/1978 г. Тя дава последователни и системни здравни знания на учениците, осигурява връзката между урока, работата на класния ръководител и ангажираността на родителя, разширява и затвърдява ученическата самодейност. С тази програма учениците в различните възрасти добиват хигиенни знания и умения, свързани с личната, обществената и трудовата хигиена, хигиената на умствения труд, половата хигиена, вредата от употребата на алкохол и тютюнопушенето, упражняването на физкултура, спорт, закаляване и пр. Запознават се с въпросите на любовта, брака и семейството, подготвят се за семеен живот.

Студенти-червенокръстци в здравен конкурс

За укрепване на международните връзки, за опознаване на изкуството, бита и културата на другите народи, най-вече на социалистическите страни, учащите се от Русенски окръг активно участвуват в размяната на междушколска кореспонденция, албуми, предмети, изработени от учениците, рисунки, пощенски марки и др.

Традиция стана ежегодно ОК на БЧК в Русе с помощта на Дирекция Народна просвета и на ЦК на БЧК (отдел „Младежки“) да организира на

лагерни начала на море или в планината ученическа лагер-школа, в която се подготвят за 20 дни 80 до 100 ученици-бъдещи червенокръстки кадри (председатели на комисии).

В училищата русенската червенокръстка организация осъществява своята работа под лозунга „За здрава и трезва младеж“ и работи неуморно за неговото осъществяване. Стремежът е да се създават хигиенни навици и привычки, да се внедряват нормите на дневния режим, да се спазва хигиената при производствената практика и правилата на техническата безопасност, да се разширява борбата за трезвеност.

Окръжната организация на БЧК постигна добри успехи и утвърди напълно своето място като важен обществен фактор в цялостната възпитателна работа на подрастващите. Заедно с ДКМС и органите на народната просвета проведе много полезни мероприятия за внедряване на висока санитарна култура в учебните заведения на окръга, за създаване на трайни хигиенни навици сред учениците, за изграждане на трезва, идейно и физически закалена, годна за физически труд младеж.

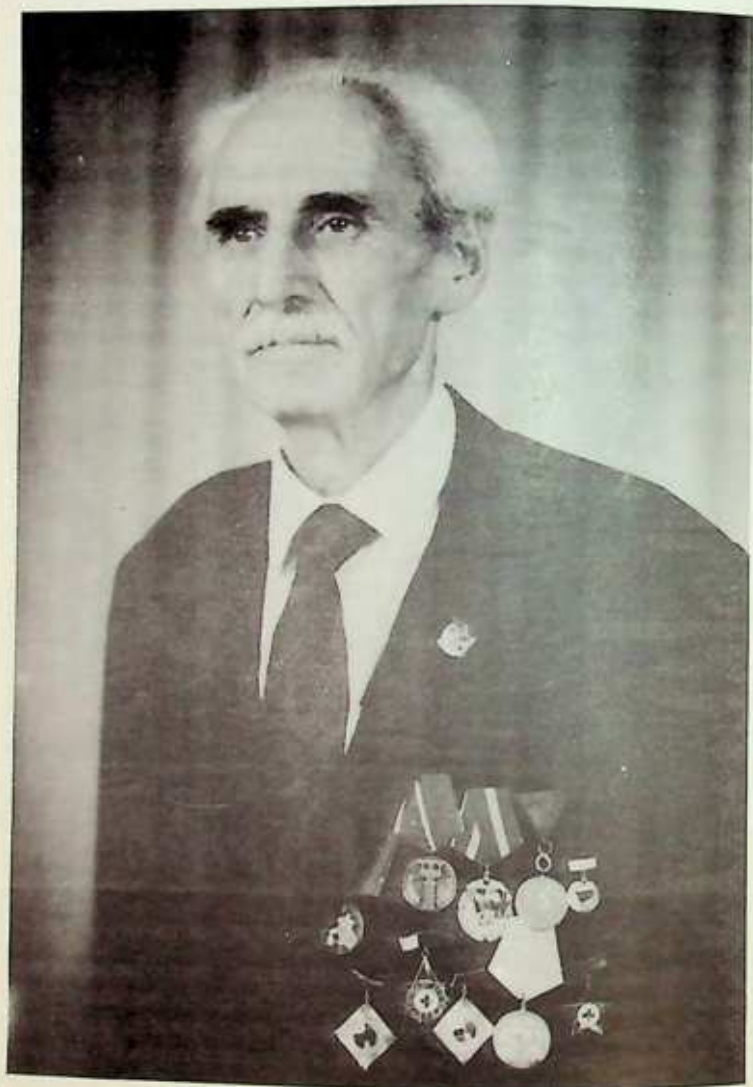
До 1969 г. клубовете за трезвеност бяха изцяло изградени и ръководени от БЧК. В Русенски окръг те бяха 130 — във всяко училище. На първия републикански преглед на клубовете за трезвеност клубът при у-ще „Ив. Вазов“ се класира на първо място в страната, като беше изграден от ЦК на БЧК с радиограмофон и летуване в международен лагер. След това клубовете бяха предадени на Комитета за трезвеност. Работата по трезвото възпитание на подрастващото поколение продължава да се осъществява съвместно, като ученическите червенокръстки комисии участвуват активно в мероприятията. Ежегодно се провеждаше през януари десетдневка, за сега февруари е месец на трезвеността. Изнасят се беседи пред учениците и родителите, прожектират се филми, теоретични конференции, дискусии, срещи със стари трезвенници и др. Много добре работят по борбата за трезвеност учениците от ССТ „Образцов чифлик“, „П. Р. Славейков“, „Ив. Вазов“, Техникума по облекло, СПУ в гр. Бяла, Техникума по дървообработване и от селата Красен, Обретеник, Червена вода, гр. Две могили.

От учебната 1965/1966 г. традиция стана в училищата на Русе и окръга да се организира месец на здравето, по време на който в училищата се провеждат дни, тридневки или седмици на здравето, тържества, утра, вечери на въпроси и отговори, викторини, карнавали, теоретични конференции, здравни анкети, походи на здравето и чистотата, здравни конкурси, здравни игри, олимпиади, изнасят се любопитни факти от медицината, профектират се филми, издават се нагледни материали — стенлисти, фототабла, здравни стършели. Много добре се организира месецът в руската езикова гимназия, Техникума по облекло, училищата „Ив. Вазов“, „Л. Каравелов“, „П. Р. Славейков“, в гра-

довете Бяла и Две могили, селата Иваново, Острица, Кацелово, Пиргово, Ряхово. Месецът завършва със заключителен празник на най-добрата здравна самодейност от училищата в окръга. На републиканския преглед на санитарните постове през 1966 г. пионерският санпост при у-ще „Ангел Кънчев“ в Русе зае второ място. Санпостовците от училището в с. Красен, ръководени от учителката Николинка Даскалова, са поели шефство над отделни улици, градинки, дръвчета, ферми, магазини и всяка сряда правят поход на чистотата. След това дават препоръки на своите подшефни. С тази своя дейност санпостовците са станали любимици на хората в селото.

В годините след Девети септември Българският Червен кръст намери широко поле за работа сред учащата се младеж и добрите резултати са налице.

Д-р П.Гаврилов

СПОМЕНИ НА ЗАСЛУЖЕНИЯ ДЕЯТЕЛ НА БЧК д-р ПЕТЪР ГАВРИЛОВ

Деятелността на Червения кръст преди Девети септември се ограничаваше с известни материални помощи при бедствия, война, земетресения, наводнения. Тогава благородните господа и дами се различаваха, организираха благотворителни балови, базари и томболи. Стихийните епидемии от заразни болести не се считаха за бедствие. Гладуването, външността и бедността до просешка тояга се смяташе за дадено от бога. Неграмотността беше полезна за господстващата класа.

Като лекар аз имах нужда от организация като Червения кръст и то не за балове, а за борба със стихийните бедствия, епидемии от коремни тиф, дизентерия, дифтерия, както и с голямата детска смъртност, която беше 200—300 на хиляда, а при малцинственото население 500—600 на хиляда. Често се чуваше тогава да се говори, че „не ни върви на деца“, родила 10—15, а останали живи само 2—3. Трябваше да се борим с невежеството.

Още през 1935 г. аз организирах с млади майки курс по майчинство и детство и курс по хранене на кърмачетата и приготвяне на детски храни. С какво внимание и старание младите майки слушаха и участваха в практическите занятия. Дълги години се говореше за селото за лътията, които майките са научили в курса. От името на Червения кръст се изнасяха много лекции, които се посещаваха добре и бяха желани.

През 1940—1942 г. от името на БЧК в Бяла бяха проведени няколко курса за червенокръстки сестри и доскоро някои от тях работеха в болницата.

Българският Червен кръст стана истинска народна организация едва след 9. IX. 1944 г. Като председател на дружеството организирах събиране на помощи за пострадалите от фашизма и капитализма. Подпомогнахме с пари политзатворници, концлагеристи и др. Бяха събрани подаръци и хранителни продукти повече от вагон и др. Тодор Хвърчилков ги придружи до фронта.

През Бяла минава пътят за София и западната ни граница. Непрестанно се движеха съветски войски. Често се случваха и пътни злополуки с колите. Червеният кръст разкри в едно от училищата временна болница с 30 легла за обслужване на съветските бойци. Персоналът беше на Червения кръст — сестри, самарянки, готвач-специалист, а домакин на доброволни начала. Лекар бях аз. Болницата съществува около един месец докато масово преминаваха червеноармейци. Издръж-

ката пое околийският съвет, но и Централният съвет на БЧК приведе 100,000 лв. Най-голяма помощ имаше от населението. Хората даваха кой каквото има — картофи, зеле, брашно, агнета, овце, птици. Смело може да се каже, че поне за онова време не е имало такава болница и с такава храна. До най-висша степен беше проявена българо-съветската дружба — любовта на българския народ към нашите двойни освободители. Като ръководител на тая временна болница аз имам преживявания, които са незабравими. Там аз видях колко широка и необятна като родината му е душата на руския човек. Колко много страдания, мъжество, които не се поддават на описание... Скромни, тихи хора, но когато кажат: „За Родикю“, очите им светват като звезди. Какви хора, минали през толкова страдания, а останали чисти и благородни. Отмина от нас войната, отиде далеч на запад, в бърлогата на зверя на 20 век.

Партията пое кормилото на народните съдбини, почна да лекува раните и да строи новия обществен строй. Българският Червен кръст стана истинска народна масова организация по форма и съдържание. На нас се поставиха много задачи и трябва да кажем, че те бяха решени успешно.

Укрепи се околийското ръководство на БЧК. Укрепи се градското дружество. За секретар на околийското ръководство назначихме др. Георги Яков, който имаше задача да изгради дружества във всички села на околията. Той я реши успешно. Изгради се стройна организация, която пое задачите и правилно ги разрешаваше. През 1945 г. от Централния съвет на БЧК беше поставена задача да се организират общезиствия за югославски деца. Организирахме две. Едно в Бяла с 60 деца и едно в Две могили с 40. Със собствени средства и с решителната помощ от населението бяха уредени общезиствията — в Бяла в едно училище, а в Две могили в общинския дом. Уредиха се спални с легла, бельо, кухня, готвач, чистачи, домакин-снабдител. Възпитатели дойдоха заедно с децата. Макар че войната все още не беше свършена, снабдяването беше много добро. Децата дойдоха почти голи. Някои вместо рокли бяха надянали чували. Много мръсни, пълни с паразити. Още първите дни те бяха почистени, облечени в нови дрехи и обувки. Най-трогателно беше, когато гражданите на Бяла във всяко семейство осиновиха по едно дете, което гостуваше при осиновителите си в събота и неделя. Червеният кръст също осинови момиченце — Мира. Ние я обиколихме с топли грижи, внимание и подаръци. Осиновителите им се грижеха и за облеклото на децата. След преживяните ужаси на войната глада и робството те намериха истинска радост и топлина. Добре бяха посрещнати и оградени с топли грижи и децата в Две могили. Грижите за тях бяха искрени и сърдечни. Народът на дело показва своята обич към един братски народ. Децата си отидоха облечени, с розови бузи и стоплени сърца. Дълго след

това получавахме писма от възпитателите и осиновените. В същото време беше ни поставена задача да събираме помощи от храна за гладуващите румънски деца. И при тази акция нашият народ показва своята солидарност и добро сърце. Макар у нас да беше оскъдица, за кратко време събрахме много продукти — боб, царевича, брашно и др., които, натоварени на два вагона, се изпратиха в братска Румъния.

В тия тежки следвоенни времена Българският Червен кръст зае своето законно място в изграждането на новия обществен строй. Предстояха две основни задачи — да се лекуват раните от фашизма и войната и да се участвува активно в изграждането на социализма.

До 1948 г. беленската околийска болница нямаше линейка. Нямаше с какво да се дава спешна медицинска помощ. Нито МНЗ, нито Околийският народен съвет можеше да дадат средства за закупуване на линейка, а се чувствуваше остра нужда. Околийското ръководство на БЧК на свое заседание реши да закупи със свои средства линейка „Шкода“ и да я подари на околийската болница в Бяла. Започнахме да набираме средства. Голям дял имаше бившият околийски лесничей Цанко Колев. Той събираше такси от почистването на горите от сухи маси и внасяше тези средства в БЧК. За късо време събрахме 600,000 лв., колкото струваше линейката. Заплатихме и я получихме, като я подарихме на Околийския народен съвет, а той я прехвърли на болницата. Вече можеше да се осигури на населението от града и особено от околията спешна медицинска помощ.

Първата задача на БЧК не беше лека. Беднотия, невежество и като тяхна последица, лоши битови условия, стихийни епидемии, поголовна вълнливост не само в малцинството, но и в голям процент от българското население. Това беше тежка задача, която можеше да реши само масова организация като Българския Червен кръст и то не с декрети, а по пътя на здравната просвета, чрез убеждение и патронаж. За целта се провеждаха по план, ръководен от окръжния център, хиляди здравни беседи, курсове, семинари и др. форми. Изоставящите семейства бяха регистрирани, заведени на отчет и обявени като „хигиенно болни“. За тях се полагаха системни грижи от санитарния актив на дружествата — санитарни отговорници, санитарни постове и санитарни дружини. Резултатите от дейността на БЧК не закъсняха, повиши се здравната куртура на населението.

**ОКРЪЖНИ РЪКОВОДИТЕЛИ НА БЪЛГАРСКИЯ
ЧЕРВЕН КРЪСТ В РУСЕ СЛЕД ДЕВЕТИ
СЕПТЕМВРИ 1944 Г.**

Ноември 1944 — края на 1947 г.

Председател — д-р МИНЧО СТОИЛОВ

Януари 1948 — юли 1949 г.

Председател — д-р ДИМИТЪР ХАДЖИЕВ, преизбран за председател на обединения околийско-градски комитет на БЧК и Помощната организация от юли 1949 до септември 1949 г.

Подпредседател — д-р ВЛАДИМИР ГОРАНОВ

Септември 1949 — февруари 1950 г.

Председател — АЛЕКСАНДЪР КОВАЧЕВ

Февруари 1950 — декември 1952 г.

*Председател на Окръжния съвет
на БЧК — д-р МИНЧО СТОИЛОВ*

Секретар — ХЕРИ ТЕОХАРОВА

Февруари 1952 — декември 1952 г.

Председател — д-р МОИС ГОЛДЩАЙН

Секретар — ЕЛЕНА СТЕФАНОВА

Декември 1952 — април 1961 г.

Председател — д-р ИВАН МИТЕВ

Секретари: ЕЛЕНА СТЕФАНОВА — до юли 1953 г.

НИКОЛА ЗОРОВ — от август 1953 г.

Април 1961 — април 1965 г.

Председател — д-р ЦВЕТАН ПЪРВАНОВ

Зам.-председател — НИКОЛА ЗОРОВ

От Април 1965 г. до наши дни

Председател — д-р ГЕОРГИ НИКОЛОВ

Зам.-председател — НИКОЛА ЗОРОВ

БИБЛИОГРАФИЯ

1. БАЕВ, Ст. и Ст. Гяуров. 100 години Русенска болница — 1865—1965. Р., 1965. с. 3—60.
2. БЛАГОДЕТЕЛНО общество „Червен кръст“ в Габрово. — Славянин, №57, 19 окт. 1883 г.
3. БОТКИН, С. П. Писма из Болгариш. Спб.
4. БЪЛГАРСКИ исторически архив. Нар. библиотека „Иван Вазов“. Ф. 2, а. е. 275, л. 2.
5. БЪЛГАРСКИ исторически архив. Нар. библиотека „Иван Вазов“. Ф. 2, а. е. 275, л. 3—4, 9, 11.
6. ВАТЕВ, Ст. Юбилейна книга. Кратък поглед върху историята, задачите и дейността на Българското дружество Червен кръст. 1885—1935. С., 1936. 318 с.
7. В ГРАДА ни... — Славянин, №17 септ. 1885 г.
8. В МИНАЛИЙ мес. Майл... Български отдел. — Марица, №27, 27 окт. 1878 г.
9. ГОСПОДИНОВ, Г. и Г. Ангелов. Български Червен кръст — цели, развитие и дейност. С., Мед. и физкултура, 1964. 164 с.
10. ДЕЙНОСТ на Русенския клон Червен кръст през 1937 г. Живот и дейност на дружествените клонове. — Известия на Бълг. д-во Червен кръст, 1937, кн. 10, с. 22—23.
11. ДЕНЯТ на Червения кръст — 23 окт. 1938 г. Отчет за 1938 г. на Българското дружество Червен кръст. С., 1939. с. 111—116.
12. БОЙКОВ, В. и П. Богданов. Русе. Албум. С., Наука и изк., 1957.
13. ЗАПРЯНОВ, Н. и Г. Аргиров, 100 години Български Червен кръст в Пловдив. Пд., 1979. 112 с.
14. ИЗРАЕЛ, С. и Ст. Мутафчиев. Развитие на медицинската помощ и здравното дело в Русенско до Освобождението. — Здр. дело, 1957, кн. 6.
15. КАЗАКОВ, Д. Русе. Библ. „Бащино огнище“. С., НС на ОФ, 1964. 54 с.
16. НАСТОЯТЕЛСТВА на клоновете. Русе. — Изв. на Бълг. д-во Червен кръст, 1928, кн. 10, с. 454.
17. ОКРЪЖЕН държавен архив, Русе. Ф.: №71-к. а. е. 6, 9, 11, 12, 13, 21, 22, 23.
18. ОКРЪЖЕН държавен архив, Русе. Ф. №950, а. е. 4—1—2, 51—2, 6—1—2, 7—1—2, 8—1—2, 9—1—2, 10—1—2.

19. ОКРЪЖЕН държавен архив, Русе. Ф. №950, а. е. 15—1—2, 27—1—2.
20. ОКРЪЖЕН държавен архив, Русе. Ф. №950, а. е. 34—11—3.
21. ОКРЪЖЕН държавен архив, Русе. Ф. №950, а. е. 90—IV—1.
22. ОТЧЕТ за дейността на Българското дружество „Червен кръст“ за 1892 г. С., 1893. 30 с.
23. ОТЧЕТ за дейността на Българското дружество „Червен кръст“ за 1895 година. С., 1895. 13 с.
24. ОТЧЕТ за дейността на Българското дружество „Червен кръст“ за 1897 година. С., 1898. 48 с.
25. ОТЧЕТ за дейността на Българското дружество „Червен кръст“ през 1899—1900 г. С., 1900. 49 с.
26. ОТЧЕТ за 1939 г. на Българското дружество Червен кръст. С., 1940. с. 65, 105—106.
27. ОТЧЕТ на Българското дружество „Червен кръст“ за времето от 1-ви март 1901 до 1-ви март 1902 г. С., 1902. 64 с.
28. ОТЧЕТ на Българското дружество „Червен кръст“ за времето от 1-ви март 1902 г. до 1-ви март 1903 г. С., 1903. 72 с.
29. ПАРМАКОВ, С. Русе вчера и днес. Р., 1936. 53 с.
30. ПИРОГОВ, Н. И. Военно-врачебно дело и частна помощ на театре войни в Болгарии и в тылу действующей армии в 1877—1878 г. Ч. I и II. спб., 1879.
31. ПРИВРЕМЕНЕН правилник на Женското благотворително дружество „Червеният кръст“ в Русе. — Славянин, №22, 28 септ. 1885 г.
32. ПОПОВ, Н. Описание на Русчук за времето от 1860 г. до 1879 г. Р., 1928. 64 г.
33. РУСЕ. Управителни тела на клоновете. — Изв. на Бълг. д-во Червен кръст, 1926, кн. 3, с. 106.
34. РУСЕНСКА благотворителност. Хроника. У нас. — Изв. на Бълг. д-во Червен кръст, 1917, кн. 1—2, с. 54—55.
35. РУСЕНСКО окръжно управление. Приказ №369. — Славянин, №17, 17 септ. 1885 г.
36. САМАРЯНСТВО. Отчет за 1937 г. на Българското дружество Червен кръст. С., 1938. с. 62—66.
37. СИМЕОНОВ, С. Русе в миналото и днес. Р., 1929. 65 с.
38. СТАМБОЛИЕВ, М. Младежният Червен кръст в Русе. (По случай 15-годишния му юбилей). — Изв. на Бълг. д-во Червен кръст, 1937, кн. 1—2, с. 10—15.
39. СТО години Български Червен кръст. Под ред. на д-р К. Игнатов. С., Мед. и физ., 1978. 150 с.

40. ТОПУЗОВ, В. *Първите*. С., 1978. 74 с.

41. ТОПУЗОВ, В. *Първото дружество на БЧК*. — Бюлетин на ЦК на БЧК, 1976, кн. 4, с. 11–14.

42. ТОПУЗОВ, В. *Червеният кръст в Кюстендил. История, развитие и дейност*. Кюст., 1979. 83 с.

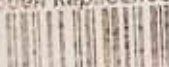
43. ТОПУЗОВ, В. и Г. Пайчев. *Предпоставки за създаването на Българския Червен кръст*. В. сб.: 100 години Български Червен кръст, Кюст., 1979. с. 9–13.

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	5
д-р В. Топузов, кми.	
Малко за историята и здравеопазването на Русе	9
Св. Минчев.	
Страници от историята на Червения кръст в България	21
Н. Зоров.	
Руската помощ и пример	28
Св. Минчев и Н. Зоров	
Българският Червен кръст в Русенски окръг от основаването му до 9 септември 1944 г.	
Св. Минчев	
Началото.	37
Клонът на Червения кръст в Русе през войните	42
Мирновременна дейност	43
Червеният кръст в Русенски окръг след 9 септември 1944 г.	49
Н. Зоров и М. Тедески	
Здравна просвета и здравна самодейност	56
Н. Зоров	
Създаване и развитие на санитарните формирования в Русенски окръг	65
Н. Зоров	
Кръводаряване	71
Н. Зоров	
Водно спасяване	75
Н. Зоров	
Организационно-масова дейност	80
Н. Зоров	
Международна дейност	89
Н. Зоров	
Младежка червенокръстка дейност	90
Св. Минчев и Н. Зоров	
Спомени на д-р П. Гаврилов	109
Окръжни ръководители на Българския Червен кръст в Русе след 9 септември 1944 г.	110
Библиография	111
д-р В. Топузов, кми	

Регионална библиотека
"Любен Каравелов" - Русе

337849

ПРОВЕРЕН - 2016

ПРОВЕРЕН 2006г.

ПРОВЕРКА 1996

Никола Зоров, Светослав Минчев, М. Тедески
Червеният кръст в Русенски окръг
Под редакцията на: Георги Пайчев и д-р Васил Топузов
Редактор — д-р Н. Кънчева
Техн. редактор и оформление: Емил Пенчев

ПРОВЕРЕН - 2017

